



Biežāk uzdotie jautājumi un atbildes

Publicēts: 04.08.2021.

STARPTAUTISKO UN NACIONĀLO SANKCIJU PIEMĒROŠANA LATVIJĀ

Biežāk uzdotie jautājumi un atbildes

Šis ir Ārlietu ministrijas informatīvs materiāls, kas ir veidots sadarbībā ar Tieslietu ministriju, Datu valsts inspekciju, Uzņēmumu reģistru, Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldi, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameru, Latvijas Darba devēju konfederāciju un Finanšu nozares asociāciju. Materiāls ir veidots ar mērķi palīdzēt ievērot sankciju jomā noteiktos normatīvos aktus. Šis materiāls sniedz viedokli par iespējami labākiem risinājumiem, atbildot uz saņemtajiem jautājumiem.

Ārlietu ministrija aicina ikvienu izvērtēt Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likumu, uz tā pamata izdotos Ministru kabineta noteikumus un citus materiālus. Aicinām iepazīties arī ar citu institūciju sagatavotajiem informatīvajiem materiāliem.

Šis informatīvais materiāls nav juridiski saistošs, nav uzskatāms par uzziņu, juridisku konsultāciju vai par citādi saistošiem norādījumiem. Katra situācija ir atsevišķs gadījums, kas individuāli jāizvērtē, ņemot vērā lietas apstākļus. Līdz ar to šajā materiālā ietvertie ieteikumi ir uzskatāmi par vispārīgām vadlīnijām. Ja nepieciešams saņemt konkrētāku konsultāciju, aicinām rakstīt e-pastu uz sankcijas@mfa.gov.lv

Informatīvais materiāls tiek regulāri pārskatīts un atjaunināts.

Drīzumā sagaidāmi precizējumi sadaļā par patiesajiem labuma guvējiem.

Finanšu nozares asociācija dokumentu vēl turpina caurskatīt.

Saturs

I sadaļa – patiesie labuma guvēji (PLG) – 1. – 15. jautājums

II sadaļa – ASV OFAC sankcijas – 16. – 18. jautājums

III sadaļa - personu pārbaudes attiecībā uz sankcijām – 19. – 34. jautājums

IV sadaļa - sankciju pārbaudes un GDPR – 35. – 37. jautājums

V sadaļa – iekšējās kontroles sistēmas – 38. – 40. jautājums

VI sadaļa – citi jautājumi – 41. – 51. jautājums

Terminu skaidrojums

EEZ – Eiropas Ekonomiskā zona

ES – Eiropas Savienība

FATF – Finanšu darījumu darba grupa (*Financial Action Task Force*)

FKTK – Finanšu un kapitāla tirgus komisija

GDPR – Vispārīgā datu aizsardzības regula (*General Data Protection Regulation*)

IKS – Iekšējās kontroles sistēma

KYC – Zini savu klientu (*Know Your Customer*)

NILLTPFNL – Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums

OFAC – ASV Ārvalstu aktīvu kontroles birojs (*US Office of Foreign Asset Control*)

PLG – patiesais labuma guvējs

Sankciju likums – Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likums

Jautājumi un atbildes

I sadaļa – PLG

1. *Vai personas reģistrācija valsts publiskā reģistrā ir uzskatāma par pietiekamu garantiju, ka reģistrējot veikta pārbaude par personas neesamību sankciju sarakstā? Vai Uzņēmumu reģistra ieraksti, tajā skaitā, attiecībā uz PLG, ir uzticami un nav papildu jāveic reģistrēto īpašnieku, pārvaldes institūcijas un PLG pārbaude pat, ja tie ir nerezidenti?*

Saskaņā ar Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likuma (turpmāk – Sankciju likums) 4. pantu Latvijā var ieviest vai noteikt šādas starptautiskās vai nacionālās sankcijas - finanšu ierobežojumi; civiltiesiskie ierobežojumi; ieceļošanas ierobežojumi; stratēģiskas nozīmes preču un citu preču aprites ierobežojumi; tūrisma pakalpojumu sniegšanas ierobežojumi. Savukārt, saskaņā ar Sankciju likuma 5. panta otro daļu sankciju subjektam, attiecībā uz kuru noteikti civiltiesiskie ierobežojumi, atbilstoši šiem ierobežojumiem ir aizliegts iegūt un atsavināt ķermeniskas un bezķermeniskas lietas, uz kurām publiskajos reģistros reģistrējamas, nostiprināmas vai publiskojamas īpašuma tiesības vai citas mantiskās tiesības. Ievērojot minēto, ierobežojumi publiskot īpašuma tiesības publiskajos reģistros noteiktas civiltiesisko ierobežojumu gadījumos, taču, ja personai piemērotas cita veida sankcijas, ierobežojumu nav.

Tāpat norādāms, ka civiltiesiskie ierobežojumi attiecas uz gadījumiem, kad Uzņēmumu reģistra vestajos reģistros tiek publiskotas īpašuma tiesības. Ierakstu izdarīšana vai dokumentu reģistrācija (pievienošana lietai) īpašumtiesības uz ķermeniskām un bezķermeniskām lietām nenostiprina. Likuma "Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru" 4.2 pantā arī noteikti gadījumi, kuros, ja personai tiek piemērota starptautiskā vai Latvijas Republikas nacionālā sankcija, kas ir civiltiesiskie ierobežojumi, Uzņēmumu reģistra valsts notārs pieņem lēmumu atlikt vai atteikt reģistrāciju. Šādi gadījumi ierobežo personu, kurām noteikti civiltiesiskie ierobežojumi, komercsabiedrības vai Eiropas komercsabiedrības dibinātāja vai biedra, kooperatīvās sabiedrības vai Eiropas kooperatīvās sabiedrības dibinātāja, personālsabiedrības biedra, sabiedrības ar ierobežotu atbildību dalībnieka, komercķīlas devēja vai komercķīlasņēmēja statusa atklāšanu. Tāpat persona, kurai noteikts civiltiesiskais ierobežojums nevarēs laulāto mantisko attiecību reģistrā reģistrēt jaunu līgumu.

Visos citos gadījumos ne dalībnieku (ja piemērota cita veida starptautiska vai nacionāla sankcija), ne pārvaldes institūciju locekļu un vēl jo vairāk patieso labuma guvēju reģistrācija Uzņēmumu reģistra vestajos reģistros nav ierobežota. Patieso labuma guvēju kontekstā norādāms, ka to atklāšanas mērķis Uzņēmumu reģistrā ir atklāt juridiskās personas faktisko īpašnieku, kontrolētāju, tai skaitā, lai būtu iespējams konstatēt vai personai nav piemērota starptautiska vai nacionāla sankcija. Sankcionētu personu kā

patieso labuma guvēju neregistrēšana palīdzētu apiet noteiktās starptautiskās un nacionālās sankcijas, jo informācija par personām vienkārši nebūtu pieejama, bet nenovērstu šo personu faktisko ietekmi uz juridisko personu.

Ievērojot minēto, attiecībā uz Uzņēmumu reģistra vestajos reģistros ierakstītajām personām ir jāveic Starptautisko un nacionālo sankciju likumā noteiktās pārbaudes, neatkarīgi no tā, vai personas ir rezidenti vai nerezidenti.

2. Vai gadījumā, ja patiesā labuma guvēja noskaidrošanas ietvaros tiek konstatēts, ka sadarbības partnera īpašnieks ir akciju sabiedrība, un komersanta rīcībā nav informācijas par cita veida iespējamiem apstākļiem attiecībā uz izšķirošas ietekmes nodrošināšanu konkrētajā subjektā (sadarbības partnera sabiedrībā), vai komersants var pieņemt, ka konkrētā sadarbības partnera gadījumā par patiesā labuma guvējiem ir uzskatāmi attiecīgās akciju sabiedrības valdes locekļi?

Saskaņā ar NILLTPFNL 1. panta 5. punktu patiesais labuma guvējs ir fiziskā persona, juridiskās personas īpašnieks vai kura kontrolē juridisko personu, vai kuras vārdā, labā, interesēs tiek nodibinātas darījuma attiecības vai tiek veikts gadījuma rakstura darījums, un tā ir vismaz attiecībā uz juridiskajām personām — fiziskā persona, kurai tiešas vai netiešas līdzdalības veidā pieder vairāk nekā 25 procenti no juridiskās personas kapitāla daļām vai balsstiesīgajām akcijām vai kura to tiešā vai netiešā veidā kontrolē. Proti, patiesais labuma guvējs vienmēr ir fiziskā persona, kurai pieder vai kuras interesēs ir izveidota vai darbojas konkrētā juridiskā persona, vai kura tiešā vai netiešā veidā īsteno kontroli pār juridisko personu. Norādāms, ka tiešas līdzdalības vai kontroles gadījumā patiesais labuma guvējs juridisko personu kontrolē tieši, savukārt netiešas līdzdalības vai kontroles gadījumā kontrole tiek īstenota ar citas personas – fiziskas vai juridiskas starpniecību. Ievērojot minēto, ja nepieciešams noskaidrot sadarbības partnera patieso labuma guvēju un tiek konstatēts, ka sadarbības partneris ir akciju sabiedrība, jānoskaidro attiecīgās akciju sabiedrības akcionāri, lai konstatētu, ka tie netiešas līdzdalības veidā neīsteno kontroli pār sadarbības partneri.

Ar plašāku skaidrojumu par patiesajiem labuma guvējiem kapitālsabiedrībās aicinām iepazīties Uzņēmumu reģistra tīmekļvietnē: <https://www.ur.gov.lv/lv/patieso-labuma-guveju-skaidrojums/sia-un-as/> .

3. Vai akceptējams pieņēmums, ka fiziska persona ir PLG kā juridiskas personas īpašnieks, ja tas ir attiecīgā uzņēmuma akcionārs (pat, ja tieši kā PLG nav reģistrēts). Vai šāds regulējums ir vienāds gan attiecībā uz LV uzņēmumiem, kas reģistrēti LV reģistros, gan attiecībā uz citu valstu reģistriem.

NILLTPFNL 1. panta 5. punktā noteiktā patiesā labuma guvēja definīcija ir noteikta atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai (ES) 2015/849 (2015. gada 20. maijs) par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 684/2012 un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2005/60/EK un Komisijas Direktīvu 2006/70/EK. Minētā definīcija attiecībā uz akciju sabiedrībām nosaka, ka patiesais labuma guvējs ir fiziskā persona, akciju sabiedrības īpašnieks vai kura kontrolē akciju sabiedrību, vai kuras vārdā, labā, interesēs tiek nodibinātas darījuma attiecības vai tiek veikts gadījuma rakstura darījums, un tā ir vismaz attiecībā uz akciju sabiedrībām — fiziskā persona, kurai tiešas vai netiešas līdzdalības veidā pieder vairāk nekā 25 procenti no balsstiesīgajām akcijām vai kura to tiešā vai netiešā veidā kontrolē. Minētā Direktīva ieviešama visā Eiropas Savienībā. Izpildot Latvijas Republikas normatīvo aktu prasības, saistoša ir NILLTPFNL 1. panta 5. punktā noteiktā patiesā labuma guvēja definīcija un izpratne, neatkarīgi no tā, kuras valsts juridiskās personas patiesais labuma guvējs tiek noskaidrots un pārbaudīts.

Minētajā normā noteiktas patieso labuma guvēju pazīmes, t.i., patiesais labuma guvējs vienmēr ir fiziskā persona, kurai pieder vai kuras interesēs ir izveidota vai darbojas konkrētā akciju sabiedrība, vai kura tiešā vai netiešā veidā īsteno kontroli pār to. Norādāms, ka tiešas līdzdalības vai kontroles gadījumā patiesais labuma guvējs juridisko personu kontrolē tieši, savukārt netiešas līdzdalības vai kontroles gadījumā kontrole tiek īstenota ar citas personas – fiziskas vai juridiskas starpniecību.

FATF 2014. gada oktobrī izdotajās vadlīnijās "Caurspīdīgums un patiesie labuma guvēji" patiesie labuma guvēji tiek skaidroti kā fiziskā persona, kurai "galarezultātā" pieder vai tā kontrolē "klientu" un/vai fiziskā persona, kuras labā tiek veikts darījums. Tas ietver arī tās personas, kuras īsteno galīgo kontroli pār juridisko personu. "Galarezultātā pieder vai kontrolē" un "īsteno galīgo kontroli" attiecas uz situācijām, kurās īpašumtiesības/kontrole tiek īstenota caur īpašumtiesībām vai citiem kontroles līdzekļiem, kas nav tiešā kontrole. Patiesā labuma guvēja definīcijas būtiska pazīme ir tā, ka tas pārsniedz likumiskās īpašumtiesības un kontroli. FATF definīcija koncentrējas uz fizisko personu, kurai patiesībā pieder juridiskā persona un kura izmanto juridiskās personas augstākās vadības pilnvaras vai juridiskās personas aktīvus, kā arī fiziskā persona, kura reāli veic kontroli pār juridisko

personu (neatkarīgi no tā, vai persona ieņem oficiālu amatu juridiskajā personā, vai nē).

Ievērojot minēto, akciju sabiedrības akcionārs – fiziskā persona, kurai pieder vairāk nekā 25% balsstiesīgo akciju un kura nerīkojas citas fiziskas personas vārdā un labā, ir patiesais labuma guvējs.

Papildus, norādāms, ka patiesā labuma guvēja atklāšana nav saistīta ar reģistrācijas faktu Uzņēmumu reģistrā vai citu valstu attiecīgajos reģistros, proti, patiesā labuma guvēja statuss izriet no faktiskās situācijas, reģistrācijai ir deklaratīvs raksturs.

4. Vai akceptējams pieņēmums, ka fiziska persona ir PLG pati sev? (darījumos ar fiziskām personām).

Fiziska persona nevar būt PLG pati sev. Vienlaikus ir būtiski noskaidrot, vai fiziskā persona nerīkojas sankcionētas personas interesēs, vai arī to konkrētajai darbībai nav pilnvarojusi sankcionēta persona, ja šāda darbība var būt noteikto sankciju pārkāpums.

Saskaņā ar NILLTPFNL sniegto definīciju, patiesais labuma guvējs ir fiziskā persona, kura ir klienta — juridiskās personas — īpašnieks vai kura kontrolē klientu, vai kuras vārdā, labā, interesēs tiek nodibinātas darījuma attiecības vai tiek veikts gadījuma rakstura darījums, un tā ir vismaz:

a) attiecībā uz juridiskajām personām — fiziskā persona, kurai tiešas vai netiešas līdzdalības veidā pieder vairāk nekā 25 procenti no juridiskās personas kapitāla daļām vai balsstiesīgajām akcijām vai kura to tiešā vai netiešā veidā kontrolē,

b) attiecībā uz juridiskiem veidojumiem — fiziskā persona, kurai pieder vai kuras interesēs ir izveidots vai darbojas juridisks veidojums vai kura tiešā vai netiešā veidā īsteno kontroli pār to, tostarp kura ir šāda veidojuma dibinātājs, pilnvarnieks vai pārraudzītājs (pārvaldnieks).

5. Kā noskaidrot un ko uzskatīt par PLG publiskām akciju sabiedrībām, kas kotētas biržās?

Normatīvie akti nenosaka izņēmumus attiecībā uz patieso labuma guvēju noteikšanu akciju sabiedrībās, kuru akcijas iekļautas regulētajā tirgū, proti, minēto sabiedrību gadījumā piemērojama NILLTPFNL 1. panta 5. punktā noteiktā patiesā labuma guvēja definīcija. Izņēmums, kas tiek attiecināts uz akciju sabiedrībām, kuru akcijas ir iekļautas regulētajā tirgū, ir, ka tās, saskaņā ar NILLTPFNL 18.2 panta sesto daļu var nesniegt Uzņēmumu reģistram informāciju par to patieso labuma guvēju, ja veids kādā to patiesais labuma guvējs īsteno kontroli pār juridisko personu, izriet tikai no akcionāra statusa. Proti, informācija par šo patieso labuma guvēju pēc būtības jau ir pieejama atbilstoši regulētā tirgus akcionāru atklāšanās prasībām.

Lai noskaidrotu patieso labuma guvēju regulētā tirgus akciju sabiedrībās, jāņem vērā, ka patiesais labuma guvējs vienmēr ir fiziskā persona, kurai pieder vai kuras interesēs ir izveidota vai darbojas konkrēta akciju sabiedrība, vai kura tiešā vai netiešā veidā īsteno kontroli pār to.

Norādāms, ka tiešas līdzdalības vai kontroles gadījumā patiesais labuma guvējs akciju sabiedrību kontrolē tieši, un tas var izrietēt no īpašumtiesību realizācijas vai likumīgas kontroles. Savukārt netiešas līdzdalības vai kontroles gadījumā kontrole tiek īstenota ar citas personas – fiziskas vai juridiskas personas – starpniecību. Netiešo kontroli var īstenot ar dažādiem līdzekļiem, piemēram, savstarpēji noslēgtu līgumu vai izmantojot dominējošo ietekmi (piemēram, kāda akcionāra dominējošo ietekmi akciju sabiedrībā), finansējot akciju sabiedrību, izmantojot radnieciskas saites vai līgumsaistības. Tāpat akcionāri var savstarpēji sadarboties, lai palielinātu šādu netiešu kontroli caur citu personu, slēdzot oficiālus vai neoficiālus līgumus, kā arī izmantojot savas pilnvaras iecelt akciju sabiedrībā augstāko vadību.

FATF 2014. gada oktobrī izdotajās vadlīnijās "Caurspīdīgums un patiesie labuma guvēji" patiesie labuma guvēji tiek skaidroti kā fiziskā persona, kurai "galarezultātā" pieder vai tā kontrolē "klientu" un/vai fiziskā persona, kuras labā tiek veikts darījums. Tas ietver arī tās personas, kuras īsteno galīgo kontroli pār juridisko personu. "Galarezultātā pieder vai kontrolē" un "īsteno galīgo kontroli" attiecas uz situācijām, kurās īpašumtiesības/kontrole tiek īstenota caur īpašumtiesībām vai citiem kontroles līdzekļiem, kas nav tiešā kontrole. Patiesā labuma guvēja definīcijas būtiska pazīme ir tā, ka tas pārsniedz likumīgas īpašumtiesības un kontroli. FATF definīcija koncentrējas uz fizisko personu, kurai patiesībā pieder juridiskā persona un kura izmanto juridiskās personas augstākās vadības pilnvaras vai juridiskās personas aktīvus, kā arī fiziskā persona, kura reāli veic kontroli pār juridisko personu (neatkarīgi no tā, vai persona ieņem oficiālu amatu juridiskajā personā, vai nē).

Ņemot vērā patieso labuma guvēju definīciju, arī akciju sabiedrībās, kuru akcijas ir iekļautas regulētajā tirgū, patieso labuma guvēju vienmēr iespējams noskaidrot gadījumos, kuros akcijas vairāk nekā 25% apmērā tiešā vai netiešā veidā pieder vismaz vienai fiziskajai personai. Minētā fiziskā persona, ja vien tā nerīkojas citas fiziskās personas vārdā, ir attiecīgās akciju sabiedrības patiesais labuma guvējs. Saprotams, ja attiecīgajā akciju sabiedrībā ir vairākas (ne vairāk kā trīs) fiziskās personas, kas atbilst iepriekš minētajam aprakstam, tās visas uzskatāmas par patiesajiem labuma guvējiem. Uz šo gadījumu arī attiecināmas NILLTPFNL 18.2 panta sestajā daļā noteiktais izņēmums, kuram iestājoties, informāciju par patieso labuma guvēju Uzņēmumu reģistram var nesniegt.

Vienlaikus norādāms, ka NILLTPFNL minētais 25% sliekšnis ir absolūtais minimums, kad vienmēr ir konstatējams patiesais labuma guvējs. Vienlaikus praksē var pastāvēt daudz un dažādi gadījumi, kā izpaužas kontrole pār akciju sabiedrību. Piemēram, vairāki akcionāri ir vienojušies par balsstiesību izlietošanas kārtību, tai skaitā, bet ne tikai:

1. vienojoties, ka kāds no akcionāriem vienmēr balsos tieši tāpat kā cits;
2. vienojoties, ka akcionārs ar lielu akciju procentuālo īpatsvaru nenāks uz sapulcēm, lai ļautu akcionāram ar mazāku procentuālo īpatsvaru pieņemt lēmumus;
3. vienojoties, ka kāds var vienpersoniski iecelt vairākumu no padomes vai valdes u.tml.

Var būt arī situācija, kad vienai fiziskajai personai tieši vai netieši pieder akcijas mazāk nekā 25% apmērā, taču pārējo akcionāru procentuālais akciju īpatsvars ir tik mazs, kā arī minētie akcionāri faktiski neapmeklē akcionāru sapulces, ka konstatējams, ka fiziskā persona ar akciju procentuālo īpatsvaru arī kontrolē akciju sabiedrību. Tāpat kontrole konstatējama gadījumos, kuros vairāki akcionāri ir juridiskās personas, kuras kontrolē viena un tā pati fiziskā persona.

6. Kas kalpo kā pietiekošs dokumentēts pierādījums, lai pamatotu, ka uzņēmums ir veicis PLG noskaidrošanu un pārbaudi sankciju sarakstos?

Sankciju likuma 13.¹ pants nosaka FKTK, Valsts ieņēmumu dienesta, Patērētāju tiesību aizsardzības centra, Latvijas Zvērinātu advokātu padomes, Latvijas Zvērinātu notāru padomes, Latvijas Zvērinātu revidentu asociācijas, Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcijas, Nacionālā kultūras mantojuma pārvaldes un Latvijas Bankas uzraudzībā esošām personām pienākumu veikt sankciju riska novērtējumu un izveidot IKS. Minētajām personām kā ievērojot Sankciju likumā, tā NILLTPFNL noteikto ir pienākums dokumentēt darbības atbilstoši tām noteiktajam kā ārējam, tā iekšējam regulējumam. Citām personām normatīvie akti nenosaka konkrētus veidus kādā dokumentēt veiktās darbības, vienlaikus saskaņā ar Sankciju likuma 2. panta pirmo daļu ikvienai personai ir pienākums ievērot un izpildīt starptautiskās un nacionālās sankcijas. Ievērojot minēto, 13.¹ pantā neminētās personas var brīvi izvēlēties, kā dokumentēt patieso labuma guvēju noskaidrošanu un pārbaudi sankciju sarakstos, vienlaikus pastāvot iespējai izmantot labās prakses piemērus no minēto institūciju vadlīnijām.

7. Vai Ārlietu ministrijai iespējams sniegt piemēru jeb paraugu ar pilnvērtīgu sankciju pārbaudes dokumentāciju vienam starptautiskam uzņēmumam (piemēram Google, jo tas ir piegādātājs reklāmas izvietojšanām vai Lietuvas Dzelzceļš) ar pārbaudēm līdz PLG līmenim un gala atzinumu?

Ārlietu ministrija saskaņā ar Sankciju likumu ir koordinējošā institūcija un nav kompetenta sagatavot paraugus sankciju pārbaudes dokumentācijai. Taču šādu paraugu sagatavošanas iespējamība tiks izskatīta Sankciju koordinācijas padomē 2019.gada laikā.

Ārlietu ministrija aicina uzņēmumus veikt savam biznesa darbības modelim atbilstošu risku novērtējumu un izstrādāt IKS, kas atbilst uzņēmuma darbības specifikai, ģeogrāfiskajam darbības tvērumam un sadarbības partneriem/klientiem. Katram uzņēmumam pārbaudzi veidi, biežums un tvērums būs atšķirīgi, ņemot vērā uzņēmuma izmēru, darbības virzienu un identificētos riskus.

Sankciju likumā noteiktajiem subjektiem, kuriem ir pienākums veikt risku novērtējumu un izstrādāt IKS, jāiepazīstas ar kompetento institūciju izstrādātajām vadlīnijām, kurās noteikts, kādas pārbaudes nepieciešams veikt. Uzņēmumiem un komersantiem, kuriem Sankciju likumā šāds pienākums nav noteikts ir iespējams iepazīties ar Ārlietu ministrijas publicētajām vadlīnijām, kurās norādīts uz apstākļiem, kādi būtu jāņem vērā, veicot risku novērtējumu un izstrādājot IKS jebkuram Sankciju likuma subjektam.

8. *Lūdzu sniegt skaidrojumu kā rīkoties, ja uzņēmums atsakās sniegt informāciju par PLG, bet ir reģistrēts EEZ valstī un ir gatavs tikai apliecināt, ka tā PLG nav sankciju sarakstos? Vai ar to ir pietiekoši?*

Slēdzot līgumu, tajā būtu jāiekļauj atruna par tiesībām vienaspusēji lauzt līgumu, ja tā izpildes būtiskos nosacījumus nepieļauj starptautiskās vai nacionālās sankcijas.

Jāvērtē, vai likuma subjektam ir pienākums veikt risku novērtējumu un sagatavot IKS. Ja šāds pienākums ir, tad jāvērtē, vai IKS ir noteikts, ka nepieciešama informācija par PLG. Ja tas ir noteikts, tad šādas informācijas neesamība varētu būt par pamatu sadarbības pārtraukšanai, taču, ja, veicot risku novērtējumu, netiek identificēts, ka PLG ir pakļauts sankcijām, tad sadarbību var turpināt.

9. *Vai uzņēmumam ir jāveic visu savu klientu un sadarbības partneru pārbaude līdz PLG līmenim neatkarīgi no akcionāru struktūras?*

Akcionāru struktūra pati par sevi nevar izslēgt sankciju pārkāpuma risku.

Ārlietu ministrija aicina uzņēmumus veikt savam biznesa darbības modelim atbilstošu risku novērtējumu un izstrādāt IKS, kas atbilst uzņēmuma darbības specifikai, ģeogrāfiskajam darbības tvērumam un sadarbības partneriem/klientiem. Katram uzņēmumam pārbaūžu veidi, biežums un tvērums būs atšķirīgi, ņemot vērā uzņēmuma izmēru, darbības virzienu un identificētos riskus.

Sankciju likumā noteiktajiem subjektiem, kuriem ir pienākums veikt risku novērtējumu un izstrādāt IKS, jāiepazīstas ar kompetento institūciju izstrādātajām vadlīnijām, kurās noteikts, kādas pārbaudes nepieciešams veikt.

To, cik padziļināta pārbaude ir jāveic, nosaka gan uzņēmuma riska novērtējums, gan kompetentās institūcijas vadlīnijās noteiktais.

10. *Vai ir pienākums pārbaudīt arī publiski zināmas kompānijas un finanšu iestādes līdz PLG, t.sk. tādas, kas nav LV rezidenti (Amazon, Google, Yandex, Booking, Swedbank Zviedrijā, Sony, Samsung, Huawei, Skandinaviska Enskilde Banken, Hewlett Pacard)*

ANO Drošības padomes noteiktās sankcijas ir saistošas visā pasaulē, ES sankcijas ir saistošas visā ES teritorijā un visām personām, kuras darbojas ES jurisdikcijā. Savukārt ASV OFAC sankcijas ir saistošas visiem ASV jurisdikcijā esošiem uzņēmumiem un finanšu iestādēm, kas darbojas ar ASV dolāriem. ASV OFAC sankcijas tiek izpildītas Latvijā. Tādējādi arī publiski zināmas kompānijas un finanšu iestādes ir potenciāli sankciju subjekti šaurākā vai plašākā to izpratnē atkarībā no tā, kurā jurisdikcijā šīs kompānijas darbojas un kādā valūtā veic maksājumus. Slēdzot līgumu, ieteicams ar sadarbības partneriem un klientiem noskaidrot un atrunāt, kādas ir to IKS sistēmas un vai viņi veic sankciju pārbaudes. Ja sadarbības partneris/klients veic pārbaudes un nodrošina atbilstību, nav nepieciešams padziļināti pārbaudīt tālākos partnerus un PLG.

11. *Ja uzņēmums vēlas noskaidrot darījumu partneru PLG, kāds pamatojums uzskatāms par prioritāri pamatotu – dati no publiskiem reģistriem par PLG vai darījuma partnera aizpildīta apliecinājuma anketa ar norādītiem PLG?*

NILLTPFNL 3. pantā noteiktie likuma subjekti patiesos labuma guvējus noskaidro NILLTPFNL 18. panta trešajā daļā noteiktajos veidos, proti, izmantojot ziņas vai dokumentus no Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra, noskaidro klienta patieso labuma guvēju un papildus, balstoties uz risku novērtējumu, vienā vai vairākos no šādiem veidiem - saņemot klienta apstiprinātu paziņojumu par patieso labuma guvēju; izmantojot ziņas vai dokumentus no citām Latvijas Republikas vai ārvalsts informācijas sistēmām; patstāvīgi noskaidrojot patieso labuma guvēju, ja ziņas par to nevar iegūt citādi.

Būtiski uzsvērt to, ka klienta izpētes pasākumi ir uz risku novērtējumu balstīts darbību kopums. Nepietiek vien noskaidrot patieso labuma guvēju, bet, balstoties uz risku novērtējumu, ir jāpārliedz arī, ka attiecīgā fiziskā persona ir patiesais labuma guvējs. Paļaušanās patiesā labuma guvēja pārliedzšanās procesā tikai uz klienta sniegtu paziņojumu par patieso labuma guvēju pieļaujama, tikai ievērojot riskos balstīto pieeju. Proti, jo augstāks risks, jo nopietnākam jābūt veidam, kādā patiesais labuma guvējs tiek noskaidrots un kādā tiek gūta pārliedzība par to, ka noskaidrotā persona patiešām ir patiesais labuma guvējs. Ievērojot minēto,

klienta iesniegts apliecinājums par patieso labuma guvēju noskaidrošanā ir pieļaujams tikai zema riska gadījumos. Arī attiecībā uz informācijas un dokumentu izmantošanu no reģistriem vai interneta resursiem, ir jāievēro riskos balstīta pieeja. Proti, tas, vai ar minēto patiesā labuma guvēja noskaidrošanas veidu ir pietiekami, jāvērtē atbilstoši riska līmenim un tam, vai nepastāv saprātīgas šaubas par iegūtās informācijas ticamību. Informācija noteikti jāpārbauda, ja pārbaudes veicēja rīcībā ir informācija, kas ir pretrunā reģistros norādītajai.

Norādāms, ka par nepatiesu ziņu sniegšanu par patiesajiem labuma guvējiem Krimināllikuma 195.¹ pantā noteikta kriminālatbildība. Ievērojot minēto, ja klienta iesniegtais apliecinājums par patieso labuma guvēju ir pretrunā informācijai par patieso labuma guvēju publiskajos reģistros, jāziņo Valsts policijai.

Līdzīgus pasākumus pēc analogijas var piemērot arī citas personas, kurām nepieciešams prasību izpildei noskaidrot savu darījuma partneru patiesos labuma guvējus.

12. Cik ilgi jāglabā dokumentācija par veiktajām pārbaudēm par PLG (t.sk. subjektiem, kam jāievieš risku vadības sistēma un dokumentāri jāpamato pārbaudes)

Ņemot vērā, ka tām personām, kurām saskaņā ar Sankciju likumu un NILLTPFNL prasībām nav jāievieš IKS, normatīvais regulējums nenosaka specifiskas prasības attiecībā uz dokumentācijas par veiktajām sankciju pārbaudēm glabāšanas termiņu, attiecīgie dokumenti glabājami atbilstoši vispārīgajam regulējumam, ņemot vērā attiecīgās personas, kas pārbaudi veic darbības jomu un juridisko formu.

13. Kādas ir sekas, ja uzņēmums tomēr turpina sadarboties ar uzņēmumu, kura akcionāri (juridiskas personas) vai padomes locekļi vai PLG ir sankciju sarakstos?

Sadarbība ar sankciju sarakstā esošu personu var būt Krimināllikuma 84.panta pārkāpums, ja tiek pārkāptas saistošas starptautiskās vai nacionālās sankcijas. Ja sankcionētās personas atrodas ASV OFAC sankciju sarakstā, uzņēmums un tā amatpersonas vai īpašnieki var atbildēt ASV jurisdikcijas priekšā, piemēram, pret uzņēmumu var tikt noteiktas sekundārās sankcijas, kā arī iespējami ASV dolāru izmantošanas un ieceļošanas ASV ierobežojumi (sīkāk par ASF OFAC sankcijām skatīt II sadaļu).

14. Vai tas, ka uzņēmums kotējas biržā izslēdz risku, ka sadarbība ar uzņēmumu var būt sankciju pārkāpums? Vai publiskas akciju sabiedrības akcionārs var būt sankciju sarakstā?

Uzņēmuma kotēšanās biržā nav garantija tam, ka sadarbība ar minēto uzņēmumu varētu būt sankciju pārkāpums. Tas pats attiecināms arī uz publisku akciju sabiedrību, jo arī tās akcionārs var būt sankciju sarakstā. Līdz ar to visos gadījumos būtu jāveic riska novērtējums atbilstoši IKS.

15. Kā rīkoties situācijā, ja sankciju pārbaudes izziņā tiek konstatēts, ka sankciju sarakstos atrodas akcionārs-juridiskā persona, un sankciju izpētes rezultātā secinām, ka šai juridiskajai personai piemērotās sankcijas ir sektorālas? Vai šādā situācijā jebkurā gadījumā turpināt pārbaudi līdz PLG (fiziskai personai)? Ja šāda pārbaude nav iespējama pašu spēkiem (tādēļ, ka dati vairs nav pieejami vai tādēļ, ka akcionārs ir AS), vai tiešām pieprasām sankcionētajai juridiskajai personai pašapliecināšanās anketu? Varbūtība, ka šāda anketa tiks aizpildīta, ir minimāla.

Datu nepieejamība vai fakts, ka akcionārs ir akciju sabiedrība, pats par sevi nav pamats patiesā labuma guvēja nenoskaidrošanai un sankciju pārbaudes neveikšanai.

Norādāms, ka NILLTPFNL 3.pantā noteiktajiem likuma subjektiem gadījumos, kuros tie klientu izpētes gaitā saskaņā ar NILLTPFNL 11.¹ panta pirmās daļas 2. punktu nevar noskaidrot klienta patieso labuma guvēju atbilstoši NILLTPFNL 18. pantam, saskaņā ar NILLTPFNL 11. panta septīto daļu ir noteikts pienākums neuzsākt darījuma attiecības, tai skaitā neatvērt kontu, un nekavējoties izbeigt darījuma attiecības un neveikt gadījuma rakstura darījumu ar attiecīgo klientu.

Savukārt sadarbība ar personu, ja konkrētais sadarbības veids ir aizliegts ar attiecīgajām sankcijām, ir Krimināllikuma 84.panta pārkāpums.

Redakcionāla piebilde: lai arī tiek izmantots sarunvalodā, Latvijas un ES normatīvajos aktos t.s. sektorālās sankcijas nav nošķirtas kā atsevišķs termins – normatīvie akti izšķir ar sankcijām noteikto ierobežojumu veidus.

16. Kur iegūt maksimāli pilnīgu un ticamu informāciju par organizāciju un uzņēmumu dalībniekiem, padomes, valdes locekļiem, patiesā labuma guvējiem, nevis tikai par sankciju sarakstos iekļautajiem?

Latvijas Darba devēju konfederācija savā viedoklī lūdz informēt par to, “kur iegūt maksimāli pilnīgu un ticamu informāciju par organizāciju un uzņēmumu dalībniekiem, padomes, valdes locekļiem, patiesā labuma guvējiem utt., nevis tikai par sankciju sarakstos iekļautajiem”.

Lai sniegtu korektu skaidrojumu, lūdzam precizēt, izteiktā lūguma saturu. Vienlaikus kā sākotnējo informāciju norādām sekojošo.

Informācija par Latvijas Republikā reģistrēto uzņēmumu padomes un valdes locekļiem ir pieejama, saņemot informāciju no Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra (vai izmantojot kādu no tā šobrīd četru atkalizmantotāju pakalpojumiem – sabiedrība ar ierobežotu atbildību “Firmas.lv”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību “CREFO Rating”, SIA “LURSOFT”, Kredītinformācijas birojs). Tas pats norādāms par sabiedrību ar ierobežotu atbildību, kas reģistrētas Latvijas Republikā, dalībniekiem. Savukārt, Latvijas Republikā reģistrēto akciju sabiedrību akcionāri šobrīd netiek atklāti publiskos reģistros (izņemot regulētā tirgus dalībniekus), līdz ar to, informācija par akcionāriem iegūstama no pašām akciju sabiedrībām (pie atkalizmantotājiem pieejamā informācija var būt neaktuāla, ņemot vērā, ka Uzņēmumu reģistra pusē pieejama tikai akciju sabiedrību dibinātāju informācija, kas nav un netiek aktualizēta atbilstoši izmaiņām akcionāru reģistrā).

Attiecībā uz patiesajiem labuma guvējiem (tai skaitā gadījumos, kuros patiesais labuma guvējs ir akcionārs), norādāms, ka informācija par tiem pieejama Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrā, vienlaikus, ņemot vērā, ka patiesais labuma guvējs nav konstitūts ieraksts (proti, ar šīs ziņas reģistrāciju, netiek nostiprināts statuss) uzņēmumam jāņem vērā riska līmenis un pašam uzņēmuma pieejamā informācija. Proti, šaubu gadījumā, ja tas nepieciešams, papildus pieprasot informāciju un secinot vai reģistrētais patiesais labuma guvējs arī ir konkrētā uzņēmuma patiesais labuma guvējs.

Savukārt, attiecībā uz ārvalstu juridiskajām personām norādāms sekojošais. Jau saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2012/17/ES (2012. gada 13. jūnijs), ar ko Padomes Direktīvu 89/666/EEK un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2005/56/EK un 2009/101/EK groza attiecībā uz centrālo reģistru, komercreģistru un uzņēmumu reģistru savstarpējo savienojamību tika ieviesta uzņēmumu reģistru (Eiropas Savienība, Islande, Norvēģija, Lihtenšteina) savstarpējās savienojamības sistēma (pieejama: https://e-justice.europa.eu/content_find_a_company-489-en.do?clang=en), kurā ir pieejama informācija par valdes un padomes locekļiem no iepriekš minētajām jurisdikcijām. Diemžēl minētajā vietnē nav integrēta maksājumu iespēja, līdz ar to, informācija uzreiz vietnē ir pieejama no tām valstīm, kas sniedz informāciju bezmaksas. No valstīm, kuru reģistri ir par maksu, minētajā vietnē iespējams iegūt informāciju par to kā informācija iegūstama no attiecīgo valstu reģistriem. Nākotnē, ieviešot AML V Direktīvu minētajā vietnē plānots izsniegt arī minētajās valstīs pieejamo informāciju par patiesajiem labuma guvējiem, taču dalībnieku/akcionāru informācija ir pieejama atbilstoši katras valsts regulējumam.

Informācijas no uzņēmumu reģistriem centralizēta izsniegšana no Eiropas Savienības dalībvalstu reģistriem tiek nodrošināta iepriekš minētā risinājuma ietvaros. Latvijas Republika neveidos paralēlu sistēmu - uzņēmumu reģistru (Eiropas Savienība, Islande, Norvēģija, Lihtenšteina) savstarpējās savienojamības sistēmu. Nākotnē (saskaņā ar AML V Direktīvu 10.03.2021.) tajā plānots izsniegt arī minētajās valstīs reģistrēto uzņēmumu patieso labuma guvēju informāciju. Uzņēmumu reģistrs jau šobrīd aktīvi sadarbojas ar citu dalībvalstu reģistriem, diskutējot par izpratni un labākajiem informācijas izsniegšanas nodrošināšanas veidiem. Latvija darīs iespējamo, lai informāciju no Uzņēmumu reģistra nodotu tiklīdz tas būs iespējams, taču citu dalībvalstu pievienošanās, tāpat kā Eiropas Savienības sistēmas pielāgojumi, nav process, kuru Latvija tiešā veidā var ietekmēt. Varam tikai aicināt iespējami ātrāk izpildīt pienākumus.

Savukārt, ja informāciju par valdi, padomi, dalībniekiem, patiesajiem labuma guvējiem nepieciešams iegūt no citām valstīm (ne ES, Islande, Norvēģija, Lihtenšteina), tas iespējams, ņemot vērā katras attiecīgās valsts regulējumu. Ja tas iespējams, no publiskajiem reģistriem, ja nē – iegūstot informāciju patstāvīgi, tai skaitā pieprasot no attiecīgā uzņēmuma.

17. *Vai Amerikas Savienoto Valstu Ārvalstu aktīvu kontroles biroja (Office of Foreign Assets – OFAC) sankcijas ir tieši piemērojamas tāpat kā nacionālās, ANO un ES sankcijas?*

ASV OFAC sankcijas ir jāievēro, ja uzņēmums nevēlas risku, ka pret to, tā īpašniekiem vai amatpersonām ASV nosaka sekundārās sankcijas vai veic citus pretpasākumus. Latvijas finanšu iestādes ievēro ASV OFAC sankcijas un neveic finanšu darījumu starpniecību (pārskaitījumus), ja līdzekļu saņēmējs vai nosūtītājs atrodas ASV OFAC sankciju sarakstā, un tas var ietekmēt iespēju izpildīt ar šādu sankciju subjektu noslēgtus līgumus.

Saskaņā ar Sankciju likumu, FKTK kā kompetentā institūcija nosaka finanšu un kapitāla tirgus dalībniekiem kritērijus, pēc kādiem noteikt Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalsts noteiktās sankcijas, kuras būtiski ietekmē finanšu un kapitāla tirgus dalībnieku vai finanšu un kapitāla tirgus intereses, kā arī nosaka finanšu un kapitāla tirgus dalībniekiem prasības attiecībā uz finanšu ierobežojumu piemērošanu, ja šie ierobežojumi izriet no tādām Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalsts noteiktajām sankcijām, kuru ievērošana būtiski ietekmē finanšu un kapitāla tirgus dalībnieku vai finanšu un kapitāla tirgus intereses.

Saskaņā ar FKTK 2019.gada 29.janvāra normatīvajiem noteikumiem Nr. 13 "Sankciju riska pārvaldīšanas normatīvie noteikumi" par finanšu un kapitāla tirgus intereses būtiski ietekmējošām uzskatāmas tādas ES vai Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalsts noteiktās sankcijas, kuras oficiālajā valūtā (izņemot euro) galvenokārt tiek veikti norēķini starptautiskajā tirdzniecībā un finanšu tirgos un kuras noteikto sankciju neievērošanas gadījumā var tikt būtiski apgrūtināta finanšu un kapitāla tirgus dalībnieku piekļuve starptautiskajai finanšu norēķinu sistēmai.

18. *Vai un kādos gadījumos ir pieļaujama sadarbība (darījuma noslēgšana) ar OFAC pieņemto sankciju sarakstā iekļautu subjektu gadījumā, ja:*

- *subjektam ir noteiktas sektorālas sankcijas;*
- *paredzamais darījuma priekšmets nav saistīts ar tādu preču piegādi vai pakalpojumu sniegšanu, kuru sakarā konkrētajam subjektam ir noteiktas sankcijas ?*
- *Vai komersantam OFAC pieņemtajam sankciju sarakstam ir rekomendējošs raksturs (t.i. komersantam nav obligātas no tiesību aktu regulējuma izrietošas pienākums atturēties no darījumu noslēgšanas ar konkrētajā sarakstā norādītajiem subjektiem par sankciju sarakstā norādītajiem darījumu veidiem)?*
- *Vai Latvijas komercbankas ir tiesīgas liegt Latvijas komersantam savstarpējos norēķinus ar tādu subjektu, kurš iekļauts trešo valstu sankcijas (piem. OFAC piemērotās) sarakstā, par darījuma veidu, kurš neatbilst konkrētajā sektorālo sankciju sarakstā norādītajam darījumu veidam?*

Saskaņā ar Latvijas komercbanku asociācijas un Ārlietu ministrijas 2018.gada jūnija vadlīnijām, ASV noteikto OFAC sankciju neievērošana var ietekmēt sadarbību ar ASV uzņēmumiem un bankām, radīt būtiskus reputācijas riskus valstij un finanšu sektoram, kā arī citus ASV iestāžu īstenotus pasākumus (papildu jeb sekundārās sankcijas, kriminālatbildība). Tās parasti ievēro darījumiem visās valūtās, bet dolāros to ievērošana ir obligāta. Latvijā OFAC sankcijas nerada pamatu, piemēram, finanšu līdzekļu iesaldēšanai vai formālu aizliegumu nekustamā īpašuma atsavināšanai, bet, visticamāk, nebūs iespējams veikt norēķinus par darījumiem. Ņemot vērā to, ka ASV noteikto sankciju ievērošana ir būtisks priekšnoteikums, lai bankas visiem to klientiem varētu nodrošināt raitu pārskaitījumu veikšanu, Latvijas Komercbanku asociācijas (tagad – Finanšu nozares asociācija) 2017.gada novembrī izdotās "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas un sankciju ievērošanas politiku un vadlīnijas (2017)" aicina Latvijas komercbankas ievērot minētās OFAC sankcijas visās valūtās, ne tikai ASV dolāros.

OFAC sankciju ievērošana ir gan finanšu iestāžu, gan uzņēmēju, gan publisko personu interesēs, izsludinot iepirkumu konkursus. OFAC sankciju neievērošanas gadījumā var tikt liegta pieeja transakcijām ASV valūtā, apturēti darījumi un transakcijas, tādējādi liedzot veikt nepieciešamos maksājumus, kā rezultātā var veidoties kā uzņēmuma, tā bankas un valsts reputācijas krīze u.c. negatīvas sekas.

Praksē Latvijas uzņēmējiem, kuri turpina sadarbību ar OFAC sankcionētām personām, ir bijuši gadījumi, kuros netiek piešķirta

ESTA ceļošanas dokuments uz ASV, vai ieeļošana ASV tiek liegta, vai arī nav bijis iespējams veikt transakcijas saskaņā ar noslēgtu līgumu. Tāpat ir arī gadījums, kad Latvijā reģistrēts SIA ir ticis iekļauts OFAC sankciju sarakstā par turpinātu sadarbību ar sankcionētu personu.

19. Vai ir kādi ieteikumi/komentāri, kā praktiski būtu jārikojas, lai varētu ievērot ASV sekundārās sankcijas (secondary sanctions)?

ASV sekundārās sankcijas nozīmē to, ka sankcijas tiek noteiktas pret OFAC sankcionēto personu sadarbības partneriem. Līdz ar to, lai izvairīto no riska, ka pret uzņēmumu tiek noteiktas sekundārās sankcijas, darījumi ar OFAC sankcionētajām personām nav ieteicami. Ja netiek veikti darījumi ar sankcionētām personām, tad sekundārās sankcijas noteikt nav pamata.

III sadaļa – Personu pārbaudes attiecībā uz sankcijām

20. Vai komersants ir tiesīgs paļauties uz oficiālajā sankcionēto subjektu reģistrā <http://sankcijas.kd.gov.lv/> pieejamo informāciju vai ir jāpārbauda citi reģistri?

Minētais reģistrs ir pilnvērtīgs Finanšu izlūkošanas dienesta kompetencē esošo sankciju pārbaudē. Taču tajā pagaidām nav iekļautas pilnīgi visas Latvijai saistošās sankcijas, piemēram, t.s. sektorālās ES sankcijas, kas noteiktas pret konkrētu reģionu vai precī vai pakalpojumu, nevis fizisku vai juridisku personu.

Tādēļ pagaidām Ārlietu ministrija iesaka izmantot sankciju izdevēju uzturētos sankciju sarakstus un meklēšanas rīkus (ES, ANO konsolidētie saraksti, OFAC sankciju meklētājs, ES Sankciju karte). Meklēšana sankciju izdevēju sarakstos ir drošākais veids visaptverošai pārbaudei.

Šobrīd noris darbs pie visaptveroša visu Latvijā saistošo sankciju meklētāja izstrādes, kas varētu būt gatavs ne ātrāk par 2020.gada beigām.

21. Vai ir akceptējama pieeja, ka par apliecinājumu sankciju pārbaudei var kalpot ārpakalpojuma sniedzēja sagatavota informācija (piemēram, izziņa) [ka nav vajadzīgi papildu dokumenti, piem., izdrukas, ekrānšāviņi, kas apliecina izziņā norādīto].

Šāda pieeja var būt akceptējama, taču ne visos gadījumos.

Sankciju likuma 13.¹ panta pirmā daļa nosaka, ka FKTK, Valsts ieņēmumu dienesta, Patērētāju tiesību aizsardzības centra, Latvijas Zvērinātu advokātu padomes, Latvijas Zvērinātu notāru padomes, Latvijas Zvērinātu revidentu asociācijas, Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcijas, Nacionālā kultūras mantojuma pārvaldes un Latvijas Bankas uzraudzībā esošās personas atbilstoši savam darbības veidam veic un dokumentē starptautisko un nacionālo sankciju riska novērtējumu, lai noskaidrotu, novērtētu, izprastu un pārvaldītu savai darbībai vai klientiem noteikto starptautisko un nacionālo sankciju neizpildes riskus. Pamatojoties uz šo novērtējumu, uzraudzībā esošās personas izveido starptautisko un nacionālo sankciju riska pārvaldīšanas IKS, tostarp izstrādājot un dokumentējot attiecīgās politikas un procedūras. Ievērojot minēto, dokumentācijas pietiekamība izvērtējama atbilstoši darbības veidam un noteiktajai IKS.

Normatīvais regulējums nenosaka ierobežojumus izmantot ārpakalpojumu, lai veiktu sankciju pārbaudei nepieciešamās darbības. Tomēr, ņemot vērā to, ka tieša vai netieša sadarbība ar sankcionētām personām var radīt negatīvās sekas, jo pret iesaistītajām fiziskajām vai juridiskajām personām var tikt noteiktas Eiropas Savienības vai OFAC sankcijas, tajā skaitā, var tikt noteikts liegums ieejot kādā valstī, atteikti finanšu pārskaitījumi, darījumi EUR/USD un citi finanšu pakalpojumi, jāņem vērā, ka uzticot pārbaudi veikt ārpakalpojuma sniedzējam, pakalpojuma saņēmējam, lai konstatētu, ka pakalpojuma izmantošana atbilst prasībām, būtu jāpārlicinās, vai ārpakalpojuma sniedzējs nodrošina visu normatīvajos aktos noteikto prasību izpildi. Tā ir pakalpojuma saņēmēja izšķiršanās, kādā veidā un apjomā pieprasīt un glabāt pierādījumus par sankciju pārbaudes veikšanu.

22. Vai izvērtējot sankciju riskus ir jāņem vērā arī darījumu partnera struktūrvienību (t.sk. meitas uzņēmumu) teritoriālais izvietojums (piemēram klients Ukrainā, ar struktūrvienībām visos Ukrainas reģionos)?

Izvērtējot sankciju riskus, teritoriālais izvietojums jāņem vērā, ja uzņēmums atrodas valstī, pret kuru ir noteiktas sektorālās sankcijas. Ja uzņēmumam ir struktūrvienības sankcionētos reģionos – piemēram, Krimā – tas nozīmē, ka ar šo uzņēmumu nevar

veikt darījumus, ja tajos tiek iesaistīta sankcionētajā reģionā esošā struktūrvienība, t.sk. tai tiek nodotas preces, pakalpojumi, maksājumi utt. Ja uzņēmums ir reģistrēts sankcionētā teritorijā un veic savu saimniecisko darbību no turienes, ar tādu uzņēmumu ir aizliegts veikt darījumus vispār.

23. Kā uzņēmumam dokumentēt un pierādīt veiktās pārbaudes sankciju sarakstos (Kontroles dienesta mājas lapā atšķirībā no Lursoft, nav pieejami auditācijas pieraksti) – vai jāveido ekrānšāviņi?

Ekrānšāviņi ir viena no praksē bieži lietotajām metodēm, taču tās izmantošanas pieļaujamība dažādiem subjektiem var atšķirties.

Sankciju likuma 13.¹ pants nosaka FKTK, Valsts ieņēmumu dienesta, Patērētāju tiesību aizsardzības centra, Latvijas Zvērinātu advokātu padomes, Latvijas Zvērinātu notāru padomes, Latvijas Zvērinātu revidentu asociācijas, Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcijas, Nacionālā kultūras mantojuma pārvaldes un Latvijas Bankas uzraudzībā esošām personām pienākumu veikt sankciju riska novērtējumu un izveidot IKS. Minētajām personām, kā ievērojot Sankciju likumā, tā NILLTPFNL noteikto, ir pienākums dokumentēt darbības atbilstoši tām noteiktajam kā ārējam, tā iekšējam regulējumam. Citām personām normatīvie akti nenosaka konkrētus veidus, kādā dokumentēt veiktās darbības, vienlaikus saskaņā ar Sankciju likuma 2. panta pirmo daļu ikvienai personai ir pienākums ievērot un izpildīt starptautiskās un nacionālās sankcijas. Ievērojot minēto, 13.¹ pantā neminētās personas var brīvi izvēlēties, kā dokumentēt patieso labuma guvēju noskaidrošanu un pārbaudi sankciju sarakstos.

24. Vai veicot pārbaudi par uzņēmumu sankciju sarakstos ir jāpārbauda arī tā valdes locekļi, padomes locekļi un paraksttiesīgā persona?

Ir jāpārbauda gadījumos, ja nepārbaudīšana var novest pie noteikto sankciju pārkāpuma. Tas ir atkarīgs no iecerētā sadarbības veida, piemēram, tās būtu bezmaksas telefoniskas konsultācijas vai arī finanšu transakcija.

Saskaņā ar Sankciju likuma 4. pantu Latvijā var ieviest vai noteikt šādas starptautiskās vai nacionālās sankcijas: finanšu ierobežojumi; civiltiesiskie ierobežojumi; ieceļošanas ierobežojumi; stratēģiskas nozīmes preču un citu preču aprites ierobežojumi; tūrisma pakalpojumu sniegšanas ierobežojumi. Lai secinātu, vai pārbaude sankciju sarakstos ir jāveic arī attiecībā pret juridisko personu pārstāvēttiesīgajām personām (neatkarīgi vai tās ir likumiskie vai līgumiskie pārstāvji), būtiski saprast, vai iespējama starptautisko vai nacionālo sankciju noteikto ierobežojumu pārkāpšana, attiecīgas pārbaudes neveicot.

Saskaņā ar Sankciju likuma piektā panta pirmo daļu, ja attiecībā uz sankciju subjektu noteikti finanšu ierobežojumi, visām personām atbilstoši to kompetencei ir pienākums nekavējoties un bez iepriekšēja brīdinājuma veikt šādas darbības: iesaldēt visus finanšu līdzekļus un finanšu instrumentus, kas tieši vai netieši, pilnībā vai daļēji ir sankciju subjekta īpašumā, valdījumā, turējumā vai kontrolē, tai skaitā tos finanšu līdzekļus un finanšu instrumentus, kas nodoti trešām personām; liegt sankciju subjektam piekļuvi finanšu līdzekļiem un finanšu instrumentiem; nesniegt sankciju subjektam (tai skaitā izmantojot pilnvarojumu) starptautiskajās vai nacionālajās sankcijās noteiktos finanšu pakalpojumus. No iepriekš minētā secināms, ka pārbaude sankciju sarakstos jāveic arī attiecībā pret juridiskās personas pārstāvēttiesīgajām personām, ņemot vērā, ka tām ir iespēja ar juridiskās personas starpniecību kontrolēt finanšu līdzekļus, izmantot sankcijās noteiktos finanšu pakalpojumus.

25. Vai ir kāds summas ierobežojums no kura jāveic pārbaude?

Nav noteiktu summas ierobežojumu. Par sankciju pārkāpumu tiek uzskatīti visi darījumi, kuri saskaņā ar sankcijas nosakošu tiesību aktu ir aizliegti. Līdz ar to pat darījumi, kuru vērtība ir nosacīti mazas summas, būs sankciju pārkāpums. Tas ir pamatots ar to, ka, piemēram, terorisms var tikt veikts arī izmantojot salīdzinoši mazus finanšu līdzekļus, vai arī finanšu līdzekļi var tikt apkopoti no vairākiem avotiem pa mazām summām.

26. Vai mikrouzņēmumiem, individuāliem komersantiem, zemnieku saimniecībām ir jāveic savu klientu un piegādātāju pārbaudes sankciju sarakstos?

Ja minētie uzņēmēji veic darījumus ar klientiem no trešajām valstīm, pret kurām vai kuru subjektiem ir noteiktas sankcijas, pārbaudes ir jāveic. Piemēram, zemnieku saimniecība vēlas iegādāties traktoru no Krievijas uzņēmuma, kurš ir saistīts ar kādu sankcionētu personu vai citu sankcionētu uzņēmumu. Tāpat pastāv risks, ka arī Latvijai reģistrētam uzņēmējam PLG ir noteiktas sankcijas. Līdz ar to, lai novērstu sankciju pārkāpumu riskus, ir rekomendējams, ka visa veida komersanti veic sankciju pārbaudi

atbilstoši savas darbības risku novērtējumam, piemēram, pret nezināmiem klientiem un sadarbības partneriem.

27. Vai fiziskai personai, pārdodot nekustamo īpašumu, ir jāveic sankciju pārbaude par pircēju?

Ikvienas personas pienākums ir ievērot Latvijai saistošās sankcijas. Tādējādi ikvienai personai, īpaši, ja tas ir tik nozīmīgs darījums, kā nekustamā īpašuma pārdošana, būtu nepieciešams uzzināt informāciju par savu darījuma partneri. Jāuzsver, ka nekustamā īpašuma pārdevējam būtu jāizvērtē ne tikai iespējamās sankcijas, bet īpaši situācijā ar nekustamā īpašuma pārdošanu – būtu jāizvērtē, vai pircējs ar šādu rīcību nemēģina legalizēt noziedzīgi iegūtus līdzekļus.

Darījumos ar nekustamo īpašumu tieši nekustamā īpašuma pircējam ir lielāks risks pārkāpt sankcijas, jo, pārdodot nekustamo īpašumu, sankciju subjekts var mēģināt apiet tam noteiktās sankcijas.

28. Kā sankciju pārbaudes realizēt mazumtirdzniecībā (jo klients nav jāidentificē) līdz noteiktai summai?

Ikvienam uzņēmumam, kas saskaņā ar Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likumu ir kādas kompetentās iestādes uzraudzībā, ir nepieciešams izstrādāt tādu IKS un pārbaudes veikt atbilstoši uzraudzības iestādes norādījumiem.

Ja šādas uzraudzības iestādes uzņēmumam saskaņā ar likumu nav, tad Ārlietu ministrija iesaka jebkurā gadījumā izveidot paša uzņēmuma darbības risku novērtējumu un pārbaudes veikt atbilstoši šim risku novērtējumam saskaņā ar labās prakses principiem.

29. Vai akceptējams pieņēmums, ka ir tiesības paļauties uz personas pašdeklarāšanos, ja tiek pārbaudīta pašdeklarējošies norādītā informācija?

NILLTPFNL 3. pantā noteiktie likuma subjekti patiesos labuma guvējus noskaidro NILLTPFNL 18. panta trešajā daļā noteiktajos veidos, proti, izmantojot ziņas vai dokumentus no Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra, noskaidro klienta patieso labuma guvēju un papildus, balstoties uz risku novērtējumu, vienā vai vairākos no šādiem veidiem - saņemot klienta apstiprinātu paziņojumu par patieso labuma guvēju; izmantojot ziņas vai dokumentus no citām Latvijas Republikas vai ārvalsts informācijas sistēmām; patstāvīgi noskaidrojot patieso labuma guvēju, ja ziņas par to nevar iegūt citādi. Būtiski uzsvērt to, ka klienta izpētes pasākumi ir uz risku novērtējumu balstīts darbību kopums, līdz ar to nepietiek vien noskaidrot patieso labuma guvēju, bet, balstoties uz risku novērtējumu, ir jāpārlicinās, ka attiecīgā fiziskā persona ir patiesais labuma guvējs. Paļauties patiesā labuma guvēja pārlicināšanās procesā tikai uz klienta sniegtajām pašdeklarācijām vai uz informāciju un dokumentiem no reģistriem vai interneta resursiem, ir pretrunā ar NILLTPFNL, kur skaidri norādīts, ka ir jāievēro riskos balstīta pieeja, kas nozīmē, ka ir jāveic saprātīgi pasākumi klientu, kas ir juridiskas personas, patieso labuma guvēju noskaidrošanai un jāveic aktīva šādas informācijas pārbaude. Turklāt jānoskaidro fiziskā persona, kura gala rezultātā kontrolē juridisko personu. Klienta apstiprināts paziņojums par patieso labuma guvēju ir pieļaujams tikai zema riska gadījumos.

Gadījumos, kuros klienta juridiskās personas īpašnieks, piemēram, sabiedrības ar ierobežotu atbildību 100% kapitāldaļu īpašnieks – fiziska persona, rīkojas citas fiziskas personas vārdā, labā, jāatklāj tā fiziskā persona, kura gala rezultātā kontrolē attiecīgo sabiedrību ar ierobežotu atbildību.

30. Vai ir/būs pieejams apkopojums vai pārskats par ES/ASV sektorālajām sankcijām pret Krieviju?

Šāds pārskats šobrīd nav pieejams, taču Ārlietu ministrija plāno sagatavot informatīvu materiālu par sankcijām pret Krieviju.

31. Vai esošais tiesiskais regulējums pieļauj darījuma attiecību nekavējošu izbeigšanu bez:

- atsevišķām papildus atrunām savstarpēji noslēgtajā līgumā;
- pienākuma segt jebkādus otras puses zaudējumus vai kompensēt cita veida kaitējumu, ar tādu subjektu, kuram pirms darījuma noslēgšanas vai darījuma laikā ir tikušas piemērotas starptautiskās vai nacionālās sankcijas, kuras ir komersantam saistošas Latvijas Republikā.

Jautājumā par sankciju ietekmi uz civiltiesiskām attiecībām, pirmkārt, ir būtiski noskaidrot, vai tās ietekmē konkrētas tiesiskās

attiecības vai noteiktu līgumu izpildi. Piemēram, tādas sankcijas, kā ieceļošanas ierobežojumi vai stratēģiskas nozīmes preču un citu preču aprites ierobežojumi var arī neietekmēt konkrētas civiltiesiskās attiecības.

Aplūkojot jautājumu par tiesisko attiecību izbeigšanas iespējām, Civillikumā ir paredzētas gan tiesības atkāpties no līguma izpildes, gan tiesības prasīt līguma atcelšanu. Minētie jēdzieni ir ar atšķirīgu saturu. Civillikums noteiktos gadījumos pieļauj tiesības vienpusēji atkāpties no līguma bez otras puses piekrišanas. Savukārt tiesības prasīt līguma atcelšanu var realizēt, slēdzot atcēlēja līgumu, pusēm savstarpēji vienojoties, vai vēršoties ar prasību tiesā, ja vienošanās nav iespējama.

Jautājumā par tiesībām atkāpties no līguma Civillikuma 1589. pants paredz, ka vienpusēja atkāpšanās no līguma ir pieļaujama tikai tad, kad (1) tā pamatota ar paša līguma raksturu, (2) vai kad to zināmos apstākļos atļauj likums, (3) vai arī kad tāda tiesība bijusi noteikti pielīgta.

Ar līguma raksturu pamatota atkāpšanās no līguma var notikt tikai tad, ja kreditoram jārada priekšnoteikumi, lai parādnieks varētu saistību izpildīt. Piemēram, darbu pasūtītājam vispirms jāsaņem būvatļauja, lai nolīgtais darbu veicējs varētu uzsākt būvdarbus.

Likumā noteiktu gadījumu, kuros persona var atkāpties no līguma, nav daudz. Civillikumā tādi ir noteikti atsevišķiem līguma veidiem, piemēram, Civillikuma 2229. pants paredz, ka pasūtītājs var vienpusēji atkāpties no uzņēmuma līguma, ja izrādās, ka uzņēmēja sastādītais iepriekšējs aprēķins ir pārāk zems. Proti, atkāpšanās iemeslam jābūt tieši iekļautam likumā.

Visbeidzot puses līgumā var vienojoties par gadījumiem, kad puses var vienpusēji atkāpties no līguma.

Ievērojot minēto, lai vienpusēji varētu atkāpties no līguma izpildes, bez atsevišķām papildus atrunām līgumā, jāizpildās kādam no Civillikuma 1589. pantā minētajiem nosacījumiem par līguma raksturu vai likumā noteikto.

Kontekstā ar sankciju noteikšanu vēršam uzmanību, ka ar 2019. gada 13. jūnija likumu "Grozījumi Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likumā" Sankciju likums ir papildināts ar 13.5 pantu, kura otrā daļa paredz: "Ja persona, piemērojot šā likuma vai citu normatīvo aktu prasības starptautisko vai nacionālo sankciju vai būtiskas finanšu un kapitāla tirgus intereses ietekmējošu Eiropas Savienības vai Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalsts sankciju jomā, atturējusies no darījuma veikšanas, izbeigusi darījuma attiecības vai pieprasījusi saistību pirmstermiņa izpildi, šīs atturēšanās vai darījuma aizkavēšanas, darījuma attiecību izbeigšanas vai saistību pirmstermiņa izpildes pieprasījuma dēļ attiecīgajai personai vai tās vadībai (tai skaitā padomes un valdes locekļiem) un darbiniekiem neiestājas juridiskā atbildība, tai skaitā civiltiesiskā atbildība." Tātad, Sankciju likumā ir ietverts atbrīvojums no atbildības, cita starpā, ja, piemērojot sankcijas, persona ir pārtraukusi darījuma attiecības. Šādu tiesību normu ir iespējams interpretēt arī kā likumā paredzētu iespēju atkāpties no līguma turpmākas izpildes, jo, lai arī vārdiski šīs tiesību normas atšķiras, abos gadījumos sekas ir identiskas, savstarpējo tiesisko attiecību turpmāka izpilde tiek pārtraukta un personai, kas tās pārtraukusi, nerodas papildu atbildība pret otru pusi.

Vienlaikus tiesības vienpusēji atkāpties no līguma nedrīkst jaukt ar tiesībām bez otras puses piekrišanas prasīt līguma atcelšanu, kas aptver daudz plašākus gadījumus. Pēdējā gadījumā, lai līgums izbeigtos, nepieciešams tiesas spriedums vai, kā jau minēts, atcēlēja līgums.

Jautājumā par tiesībām prasīt līguma atcelšanu Civillikumā ir minēti gan vispārīgi pamati, gan tādi, kas attiecas uz noteiktiem līguma veidiem. Piemēram, Civillikuma 1663. pants paredz: "Ja kreditors parādnieka nokavējuma dēļ vairs nav ieinteresēts līguma izpildīšanā, tad viņš var prasīt tā atcelšanu." Ar sankciju noteikšanu, noliedzami, var rasties situācijas, kurās pats sankciju subjekts nav spējīgs izpildīt līgumu, piemēram, pabeigt būvdarbus civiltiesisku ierobežojumu dēļ. Savukārt nokavējums, kura laiku nav iespējams prognozēt, var radīt apstākļus, kuros kreditors vairs nav ieinteresēts līguma izpildīšanā. Savukārt noteiktiem līgumu veidiem atcelšanas prasības pamati ir minēti, piemēram, Civillikuma 2040., 2070. un 2171. pantā.

Ievērojot minēto, ja tiek secināts, ka tiesību subjektam noteiktas sankcijas ietekmē konkrētas civiltiesiskas attiecības, atkarībā no apstākļiem, pastāv iespēja gan atkāpties no līguma, gan konkrētos gadījumos prasīt līguma atcelšanu, kur pēdējo puses var izdarīt vienojoties (noslēdzot atcēlēja līgumu) vai izšķirot strīdu tiesā.

Tomēr jāuzsver, ka ne vienmēr sankciju noteikšana visu līgumu, kas var ietvert virkni savstarpēju saistību, padarīs par neizpildāmu. Sankcijas var attiekties arī tikai uz kādu no saistībām, kas izriet no līguma, bet, piemēram, neskar līguma būtiskos noteikumus.

Tādējādi sankciju noteikšana var arī neapdraudēt līguma spēkā esamību un izpildāmību kopumā. Tādēļ ir būtiski uzsvērt, ka Sankciju likuma 13.5 panta otrajā daļā ietvertā atruna nav universāls līdzeklis, ko piemērot visiem līgumiem visos gadījumos. T.i., Sankciju likuma 13.5 pantā otrās daļas atruna attiecas uz tiem gadījumiem un tām saistībām, kuras ietekmē Sankciju likumā noteikto pienākumu izpilde. Tādējādi nebūtu pamata atbrīvot personu no atbildības, kura nav pildījusi tiesīgi noslēgtu līgumu, kura izpildi sankciju noteikšana netraucē.

Vienlaikus ir jāuzsver, ka civiltiesisku attiecību izbeigšana ar sankcionēto subjektu, nenozīmē, ka tam nevar būt nekādi izpildāmi prasījumi pret citām personām. Tādi var būt radušies līguma darbības laikā vai būt saistīti ar atkāpšanos no līguma (piemēram, par līguma izpildei nodoto lietu atdošanu, samaksu par veiktajiem darbiem). Saskaņā ar Civillikuma 2391. pantu nevienam nav tiesības netaisni iedzīvoties otram par ļaunu un uz tā rēķinu. Savukārt, kas no tā cietis zaudējumu, tas var prasīt, lai atdod viņam to, ar ko un par cik otrs iedzīvojies.

Tāpat arī sankcionēta subjekta prasījumi var pastāvēt uz likuma pamata vai citu attiecību ietvaros, jo civiltiesiskas attiecības aptver ļoti plašu tiesību spektru. Ar sankciju noteikšanu sankcionētais subjekts nezaudē nedz tiesībspēju, nedz rīcībspēju. Piemēram, tas var būt mantinieks, tam ir prasījumi par neatļautu darbību (Civillikuma 1635. pants). Tāpat arī sankciju noteikšana neatbrīvo sankciju subjektu no savām saistībām pret citiem tiesību subjektiem.

levērojot minēto, vēršam uzmanību, ka Ministru kabineta 2019. gada 9. jūlija noteikumu Nr. 327 "Starptautisko un nacionālo sankciju ierosināšanas un izpildes kārtība" 12. punkts paredz: "Ja personai ir pienākums nodot sankciju subjektam, pret kuru noteikti atbilstoši finanšu ierobežojumi, finanšu līdzekļus vai finanšu instrumentus, lai izpildītu līgumsaistības, kas radušās pirms sankciju noteikšanas, vai izpildītu tiesas lēmumu, persona to, iepriekš saskaņojot ar FKTK, var darīt tikai tad, ja finanšu līdzekļus vai finanšu instrumentus paredzēts nodot glabāšanai FKTK uzraudzībā esošam finanšu un kapitāla tirgus dalībniekam, lai nodrošinātu, ka finanšu un kapitāla tirgus dalībnieks attiecībā uz šiem finanšu līdzekļiem vai finanšu instrumentiem veic noteikto finanšu ierobežojumu izpildi." Tādējādi, attiecībā uz finanšu jomu normatīvie akti paredz regulējumu, kā nodrošināt saistību izpildi. Citādu prasījumu gadījumā ir nepieciešams vērtēt, vai saistības izpildījums būtu saistīts ar sankcijās noteiktajiem ierobežojumiem un nepieciešamības gadījumā konsultēties ar kompetentajām institūcijām konkrētajā sankciju jomā, lai nonāktu pie atbilstoša risinājuma konkrētam gadījumam.

Attiecībā uz zaudējumu atlīdzību jānorāda, ka saskaņā ar Civillikuma 1770. pantu ar zaudējumu jāsaprot katrs mantiski novērtējams pametums. Pantā nav ietverti nekādi zaudējumu izcelsmes ierobežojumi. Taču jāņem vērā, ka zaudējumu piedziņai pastāv citādi un lielu piepūli prasīši priekšnoteikumi. Proti, ir jāpierāda prettiesiska rīcība, zaudējumu esamība, to apmērs un cēloniskais sakars ar prettiesisku rīcību. Minētais izriet no tā, ka saskaņā ar Civillikuma 1775. pantu jāatlīdzina ir tikai tādi zaudējumi, kas nav nejauši. Savukārt zaudējumu izcelsme pēc cēloniskā sakara ir identificēta Civillikuma 1773. pantā. Minētais pants paredz, ka zaudējums var būt:

- tiešs - kad tas ir prettiesīgas darbības vai bezdarbības dabiskās un nepieciešamās sekas;
- netiešs - kad tas cēlies, sagadoties sevišķiem apstākļiem vai attiecībām;
- nejaušs - kad tā cēlonis ir nejaušs notikums vai nepārvaramā vara.

Netiešs zaudējums, kaut arī tas nav minēts tā definīcijā, arī ir saistīts ar prettiesisku darbību vai bezdarbību, bet nav tās nepieciešamās sekas. Dažās situācijās zaudējumi var nerasties, bet, ja nu tomēr, apstākļiem vai attiecībām sagadoties, zaudējumi rodas, tad tiesību pārkāpējam tomēr var pārmest: ja nebūtu pārkāpuma, tad nekāda apstākļu sakritība neizsauktu šos par netiešiem sauktos zaudējumus. Ņemot vērā, ka saskaņā ar Civillikumu atlīdzināmi ir tikai tieši vai netieši zaudējumi, secināms, ka zaudējumu atlīdzināšanas pienākums var iestāties tikai, ja tas ir saistīts ar prettiesisku darbību vai bezdarbību. Zaudējumi, kuri radušies tiesiskas darbības rezultātā, nav jāatlīdzina. Protams, minētajam pastāv zināmi izņēmumi, proti, gadījumos, kuros likums nosaka pienākumu atlīdzināt personai nodarītos zaudējumus, kaut arī pati darbība nav prettiesiska. Kā piemēru var minēt:

- Civillikuma 2108. panta otrā daļa, kas paredz, ka piegādes līgumā pasūtītājs var pārgrozījušos apstākļu dēļ atteikties no līguma, bet viņam tādā gadījumā jāatlīdzina piegādātājam visi zaudējumi;

- Civillikuma 2174. pantā noteiktais, ka nekustamā īpašuma atsavināšanās gadījumā, ja ieguvējs uzteic nomas vai īres līgumu, kas nav ierakstīts zemesgrāmatā, iznomātājam vai izīrētājam jāatlīdzina nomniekam vai īrniekam visi zaudējumi, kādi viņam nodarīti ar līguma priekšlaicīgu izbeigšanu.

Tomēr jāuzsver, ka šādi gadījumi attiecas uz pašu konkrēto tiesisko attiecību īstenošanu un tām paredzētajiem noteikumiem, nevis tiesību un pienākumu realizāciju, ko nosaka Sankciju likums, kurā nav ietverti gadījumi, kuros rastos zaudējumu atlīdzināšanas pienākums par tiesisku rīcību.

Ievērojot minēto, tiesiska rīcība (pielīgta, vai no līguma rakstura vai likuma izrietoša) nerada atlīdzināmus zaudējumus (ja vien likums vai pušu vienošanās to neparedz). Tādējādi ir būtiski, ka rīcība attiecībā uz tādu tiesību subjektu, kuram pirms darījuma noslēgšanas vai darījuma laikā ir tikušas piemērotas starptautiskās vai nacionālās sankcijas, ir pamatota ar tiesībām un pienākumiem, kurus tiesību subjektam nosaka Sankciju likums.

32. Vai, uzņēmumam esot civiltiesiskās attiecībās ar juridisko personu, kurai piemērotas sankcijas, ir tiesības atkāpties no līguma bez civiltiesiskām sekām līguma ietvarā? Vai sankciju piemērošana ir uzskatāma par "force majeure" apstākļiem?

Papildu atbildēm par tiesībām vienpusēji atkāpties no līguma un zaudējumu atlīdzības pienākumu atkārtoti norādāms, ka ne katru līgumu vai civiltiesisku attiecību ietekmē sankciju noteikšana. Līdz ar to sankciju noteikšana pati par sevi nevar būt apstākļi, kas pamato jebkādu civiltiesisku saistību nepildīšanu attiecībā uz sankciju subjektu. Savukārt gadījumos, kuros sankcijas ietekmē konkrētas civiltiesiskās attiecības, ir jāsaprot, vai sankcijas tikai novilcina to izpildi (līdz sankciju atcelšanai), tās ir jāizpilda citādi (jau minētais par maksājumu veikšanu, saskaņojot ar uzraugošo iestādi, norēķinu kontā, kuram tiek nodrošināta noteikto ierobežojumu izpilde) vai sankciju noteikšana ir padarījusi saistības neizpildāmas vai padarīs neiespējamu to turpmāku izpildi. Izdarot secinājumus par sankciju ietekmi uz konkrētām saistībām, tiesību piemērotājam ir jāpieņem lēmums par atbilstošu rīcību vai jāvienojas ar pašu sankciju subjektu par attiecību grozīšanu vai izbeigšanu.

Attiecībā uz "force majeure" vai nepārvaramas varas jēdzienu jānorāda, ka Civillikumā konkrētā jēdziena saturs nav definēts, līdz ar to viennozīmīga atbilde par to, vai sankciju piemērošana ir uzskatāma par nepārvaramas varas apstākļiem, nav sniedzama. Kā atvērta juridiskā jēdziena nepārvaramas varas piemērošanā ļoti būtiska nozīme ir pašiem tiesību piemērotājiem, kuriem ir jākonkretizē tā saturs. Proti, nav iespējams izveidot pilnīgu sarakstu, kādi apstākļi var būt nepārvarama vara [...] Svarīga ir konkrētā situācija, līguma saistības raksturs, vieta, līguma noslēgšanas brīdī saprātīgi paredzamais. Juridiskajā literatūrā pausts, ka pat plūdi, vētras, apledojumi un streiki noteiktos apstākļos var tikt uzskatīti par paredzamiem [...]. Tāpat arī, analizējot nepārvaramas varas saturu, ir izteikts viedoklis, ka tā ir notikums, kas ietver šādas pazīmes:

- no kura nav iespējams izvairīties un kura sekas nav iespējams pārvarēt;
- ko saprātīga persona līguma slēgšanas brīdī nevarēja paredzēt;
- kas nav noticis puses vai tās kontrolē esošas personas rīcības dēļ;
- kas saistību izpildi ne tikai apgrūtina, bet padara par neiespējamu.

Arī valsts varas vai pārvaldes institūciju darbība var radīt nepārvaramas varas apstākļus.

Ievērojot visu minēto, jāsecina, ka atkarībā no lietas apstākļiem sankciju noteikšana var gan būt, gan nebūt uzskatāms par nepārvaramas varas apstākli civiltiesisko attiecību īstenošanā. Piemēram, noteiktu preču aprites ierobežojumi, var padarīt neiespējamu šo preču piegādi, bet tas automātiski nenozīmē, ka šādi ierobežojumi nebija saprātīgi paredzami. Tāpat kā ieceļošanas ierobežojumi var padarīt neiespējamu saistību izpildi, kas prasa personas klātbūtni konkrētajā valstī (piemēram, pilnvarojuma izpildi), bet to esamība vēl nenozīmē, ka persona saprātīgi nevarēja paredzēt šādu ierobežojumu noteikšanu, jo tās var būt personas pašas darbības skaidra tiesiskā regulējuma apstākļos, kas ir novedušas pie ierobežojumu noteikšanas.

Nepārvaramas varas konstatēšanas gadījumos likums parasti paredz atrunas attiecībā uz personas atbildību. Piemēram, nejauši zaudējumi (kuros ietilpst tādi, kas radušies nepārvaramas varas dēļ) saskaņā ar Civillikuma 1774. pantu nav jāatlīdzina. Tāpat arī Civillikuma 1657. pants paredz, ka tiesa var atbrīvot parādnieku no nokavējuma sekām, ja izpildīšana nav notikusi nepārvaramas

varas dēļ.

Ir jāuzsver, ka uz sankciju noteikšanu kā nepārvaramas varas apstākli var atsaukties ne tikai attiecībā uz sankcionēto subjektu, bet arī pats sankcionētais subjekts, kuram sankciju noteikšana var būt radījusi tādu stāvokli, ka tam nav iespējams izpildīt savas saistības pret citiem tiesību subjektiem.

Apkopojot visu minēto, jāuzsver, ka sankciju noteikšana, nenoliedzami, rada izaicinājumu civiltiesisku attiecību īstenošanā. Vispārējais regulējums paredz rīcības modeļus dažādās situācijās. Tomēr, ņemot vērā plašo civiltiesisko attiecību loku, bieži sankciju noteikšana kādam tiesību subjektam radīs sarežģītus jautājumus attiecībā uz saistību un sankciju savstarpējo mijiedarbību un tiesiskas rīcības variantiem šādos apstākļos. Tādēļ šajā jomā īpaši svarīga ir tiesību piemērotāju rūpīga pieeja, izvērtējot katra gadījuma apstākļus un tiesiskos apsvērumus, lai pareizi piemērotu tiesību normas un nonāktu pie atbilstoša risinājuma.

33. Vai valsts nodrošinās ES un EEZ sadarbības partneru pārbaudei visas nepieciešamās informācijas iegūšanas iespēju, vēlams vienā vietā, piemēram, caur Uzņēmumu reģistru?

Ārlietu ministrijas mājaslapas sadaļā "Sankcijas" ir iespējams iepazīties ar plašāku informāciju par sankciju veidiem, sankciju režīmiem, kā arī atrast norādes uz aktuālajiem sankciju sarakstiem. Šobrīd izstrādes stadijā ir interaktīvs rīks, kurā būs apkopota un pieejama aktuālā informācija par sankcijām, taču tas nebūs gatavs ātrāk par 2020.gada beigām.

34. Sankciju likuma 11.¹ panta pirmā daļa paredz, ka publiskā iepirkuma veicējam ir pienākums pārbaudīt, vai attiecībā uz pretendentu nav noteiktas "būtiskas finanšu un kapitāla tirgus intereses ietekmējošas ES vai Ziemeļatlantijas līguma organizācijas (NATO) dalībvalsts noteiktās sankcijas." NATO dalībvalstu (ne ES) starpā bez ASV ir arī Turcija, Kanāda u.c. valstis. Kā uzņēmējam būtu jāpārbauda šādu sankciju neesamība šajās valstīs, izņemot ASV?

Šobrīd Latvijā saistošas ir tikai ASV OFAC sankcijas saskaņā ar FKTK atzinumu par to, ka tās ir būtiskas finanšu un kapitāla tirgus intereses ietekmējošas Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalsts sankcijas. Citu NATO dalībvalstu sankcijas Latvijā netiek piemērotas un nav saistošas.

35. Kādā veidā un kas jādokumentē, lai pierādītu, ka tika veikts sankciju skrīnings (screening), slēdzot darījumu?

Sankciju likuma 13.¹ pants nosaka FKTK, Valsts ieņēmumu dienesta, Patērētāju tiesību aizsardzības centra, Latvijas Zvērinātu advokātu padomes, Latvijas Zvērinātu notāru padomes, Latvijas Zvērinātu revidentu asociācijas, Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcijas, Nacionālā kultūras mantojuma pārvaldes un Latvijas Bankas uzraudzībā esošām personām pienākumu veikt sankciju riska novērtējumu un izveidot IKS. Minētajām personām kā ievērojot Sankciju likumā, tā NILLTPFNL noteikto ir pienākums dokumentēt darbības atbilstoši tām noteiktajam kā ārējam, tā iekšējam regulējumam. Citām personām normatīvie akti nenosaka konkrētus veidus kādā dokumentēt veiktās darbības, vienlaikus saskaņā ar Sankciju likuma 2. panta pirmo daļu ikvienai personai ir pienākums ievērot un izpildīt starptautiskās un nacionālās sankcijas. Ievērojot minēto, 13.¹ pantā neminētās personas var brīvi izvēlēties, kā dokumentēt patieso labuma guvēju noskaidrošanu un pārbaudi sankciju sarakstos, vienlaikus pastāvot iespējai izmantot labās prakses piemērus no minēto institūciju vadlīnijām.

IV sadaļa – Sankciju pārbaudes un GDPR

36. Kādā veidā mijiedarbojas sankciju skrīnings (screening) un regula par datu aizsardzību (GPDR)? Kurš no GPDR pamatiem attaisnotu informācijas vākšanu un saglabāšanu par fiziskajām personām kontekstā ar sankcijām: 6.p. 1.d. a) punkts vai c) punkts, vai f) punkts?

Sankciju skrīningam un personas datu aizsardzības normatīvo aktu prasību izpildei ir jāatrodas savstarpējā balansā. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas prasību izpilde nav iemesls, lai veiktā personas datu apstrāde neatbilstu arī Regulai.

Veicot personas datu apstrādi sankciju skrīninga ietvaros, pārzinis personas datu apstrādei varētu piemērot Regulas 6. panta 1. punkta "f" apakšpunktā (apstrāde ir vajadzīga pārziņa vai trešās personas leģitīmo interešu ievērošanai) norādīto tiesisko pamatu, piemēram, nodrošinot savas (komerciestādes) likumiskās intereses ar mērķi panākt atbilstību uzraudzības iestādes vai normatīvo

aktu izvirzītām prasībām klienta iepazīšanas nodrošināšanā. Pie noteiktiem apstākļiem ir iespējama arī Regulas 6.panta 1.punkta "c" apakšpunkta (apstrāde ir vajadzīga, lai izpildītu uz pārzini attiecināmu juridisku pienākumu) piemērošana, ja no normatīvā akta pārzinim izriet šāds pienākums.

Pašlaik nav saskatāma iespēja piemērot konkrētai personas datu apstrādei Regulas 1.punkta "a" apakšpunktā (piekrišana) norādīto tiesisko pamatu, jo iztrūkst nosacījumu, lai šādu piekrišanu uzskatītu par atbilstošu Regulas 7. pantā norādītajām prasībām.

37. Vai, veicot sankciju skrīningu (screening), ar partneru saistītās fiziskās personas jāinformē par to saskaņā ar GPDR 14.pantu?

Sankciju skrīningu paredz gan Sankciju likums, gan NILLTPFNL.

Uz visiem NILLTPFNL 3. pantā minētajiem subjektiem attiecas šā likuma 5² panta otrajā daļā minētais izņēmums, proti, šā likuma subjekti, uzraudzības un kontroles institūcijas, Finanšu izlūkošanas dienests, Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrs un šā likuma 41. pantā minēto reģistru pārzini datu subjektam nesniedz informāciju par šā likuma ietvaros veikto datu apstrādi noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas jomā, izņemot publiski pieejamos datus. Tātad NILLTPFNL tvērumā esošajiem datu subjektiem nav jāsniedz informācija saskaņā ar Regulas 14.pantu.

Savukārt tiem datu subjektiem, uz kuriem neattiecas NILLTPFNL, sankciju skrīningu veic atbilstoši Sankciju likumam. Veicot sankciju skrīningu (screening) saskaņā ar Sankciju likumu, datu subjekti ir jāinformē, sniedzot Regulas 14. pantā norādīto informāciju, ja personas dati nav iegūti no datu subjekta, vienlaikus ievērojot Regulas 14. panta 5. punktā noteiktos gadījumus, kuros informācija nav jāizsniedz.

38. Vai, veicot sankciju skrīningu (screening), fiziskajai personai ir tiesības iebilst pret datu apstrādi (GPDR 21.pants)? Vai, veicot sankciju skrīningu (screening), ir arī piemērojami GPDR 21., 24. un 35.panti?

Regulā nav noteikti īpaši izņēmumi attiecībā uz personas datu apstrādi, kas tiek veikta noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas prasību izpildei. Līdz ar to Regulā noteiktās datu subjektu tiesības iebilst (Regulas 21. pants), Regulā noteiktā pārziņa atbildība (Regulas 24. pants), kā arī novērtējuma par ietekmi uz datu aizsardzību veikšanā, ievērojot datu apstrādes raksturu, apjomu, kontekstu un nolūkus, kas varētu radīt augstu risku fizisku personu tiesībām un brīvībām (Regulas 35. pants), kā arī citas Regulā noteiktās tiesības un prasības ir attiecināmas arī uz sankciju skrīningu (screening), ja vien normatīvajos aktos, ievērojot Regulas 23.pantā noteikto kārtību, nav paredzēta speciāla kārtība attiecīgo pasākumu īstenošanai.

Ņemot vērā, ka NILLTPFNL un Sankciju likumā nav paredzēts izņēmums ierobežot datu subjekta tiesības, veicot sankciju skrīningu, datu subjektam ir tiesības iebilst pret savu datu apstrādi atbilstoši Regulas 21. pantam. Vienlaikus norādāms, ka, arī gadījumā, ja normatīvajā aktā, ievērojot Regulas 23. pantā noteikto kārtību, nav paredzēta speciāla kārtība attiecīgo pasākumu īstenošanai, vairākām datu subjekta Regulā noteiktajām tiesībām ir paredzēti izņēmumi un ierobežojumi, piemēram, pārzinis, ievērojot Regulas 21. panta 1. punktā noteikto var turpināt personas datu apstrādi arī pēc datu subjekta iebildumu saņemšanas, ja pārzinis norāda uz pārlicinošiem leģitīmiem apstrādes iemesliem, kas ir svarīgāki par datu subjekta interesēm, tiesībām un brīvībām, vai lai celtu, īstenotu vai aizstāvētu likumīgas prasības.

V sadaļa – IKS

39. Vai risku vadības sistēma ieviešama tikai Sankciju likumā noteiktajiem subjektiem un pārējie var brīvā formā izvēlēties (neatkarīgi no darījumu apjoma un virziena) kā noteikt sankciju riskus?

Sankciju likuma 13.¹ pants nosaka FKTK, Valsts ieņēmumu dienesta, Patērētāju tiesību aizsardzības centra, Latvijas Zvērinātu advokātu padomes, Latvijas Zvērinātu notāru padomes, Latvijas Zvērinātu revidentu asociācijas, Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcijas, Nacionālā kultūras mantojuma pārvaldes un Latvijas Bankas uzraudzībā esošām personām pienākumu veikt sankciju riska novērtējumu un izveidot IKS. Citām personām normatīvie akti attiecīgus pienākumus nenosaka, vienlaikus saskaņā ar Sankciju likuma 2. panta pirmo daļu ikvienai personai ir pienākums ievērot un izpildīt starptautiskās un nacionālās sankcijas. Ievērojot minēto, 13.¹ pantā neminētām personām nav pienākuma izveidot IKS, veikt sankciju riska novērtējumu, tās var brīvi

izvēlēties formu, kādā ievērot un izpildīt starptautiskās un nacionālās sankcijas. Vienlaikus jāņem vērā, ka Krimināllikuma 84.pants ir vienādi saistošs visām personām, neatkarīgi no pienākuma ieviest iekšējo kontroles sistēmu un veikt sankciju riska novērtējumu.

40. Kas jā dara uzņēmumiem, kam nav jāievieš IKS? Likums paredz pienākumu visiem ievērot sankcijas, bet šāds pienākums faktiski paredz visiem pienākumu izvērtēt sankciju riskus un pārbaudīt klientus.

Ārlietu ministrija aicina ikvienu uzņēmumu, kuram nav saskaņā ar Sankciju likumu pienākums izveidot IKS, izstrādāt riska novērtējumu un atbilstoši šim risku novērtējumam lemt par IKS izveidi. Risku novērtējums un IKS ir pasākumu kopums, ar kuriem uzņēmums aizsargā savas biznesa intereses un pasargā sevi no iespējamām negatīvām sekām nākotnē, piemēram, Krimināllikuma 84.panta pārkāpuma.

41. Vai ir kādas specifiskās prasības attiecībā uz uzņēmuma IKS? Piemēram, vai šai sistēmai jābūt centralizētai vai arī tā var būt decentralizēta?

Sankciju likums nenosaka specifiskas prasības uzņēmuma IKS. IKS var atšķirties atkarībā no uzņēmuma specifikas un uzrauga izvirzītajām prasībām. Likums nosaka, ka IKS ir pasākumu kopums, kas ietver uz starptautisko un nacionālo sankciju prasību izpildes nodrošināšanu vērsta darbības, paredzot tam atbilstošus resursus un veicot darbinieku apmācību, lai pēc iespējas novērstu FKTK, Valsts ieņēmumu dienesta, Patērētāju tiesību aizsardzības centra, Latvijas Zvērinātu advokātu padomes, Latvijas Zvērinātu notāru padomes, Latvijas Zvērinātu revidentu asociācijas, Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcijas, Nacionālā kultūras mantojuma pārvaldes un Latvijas Bankas uzraudzībā esošo personu iesaistīšanu starptautisko un nacionālo sankciju prasību pārkāpšanā vai apiešanā vai izvairīšanos no to izpildes.

VI sadaļa – Citi jautājumi

42. Vai PMLP izdota uzturēšanās atļauja apliecina no valsts puses veiktu pārbaudi par nerezidenta neesamību sankciju sarakstos un darba devējam nav jāveic papildu pārbaudes?

Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes (PMLP) izdota uzturēšanās atļauja apliecina no valsts puses veiktu pārbaudi par nerezidenta neesamību sankciju sarakstos un darba devējam nav jāveic papildu pārbaudes. Turklāt atbilstoši 2010.gada 21.jūnija Ministru kabineta noteikumiem Nr. 554 "Noteikumi par valstīm, kuru pilsoņiem, izsniedzot vīzu vai uzturēšanās atļauju, veic papildu pārbaudi", kas nosaka valstis, kuru pilsoņiem, izsniedzot vīzu vai uzturēšanās atļauju, tiek veikta papildu pārbaude.

Vienlaikus jāņem vērā, ka no valsts puses pārbaude veikta konkrētā brīdī, kas neizslēdz iespējamību, ka pret attiecīgo personu varētu būt noteiktas sankcijas kādā vēlākā brīdī.

43. Kā rīkoties, ja tiek konstatēts, ka darījumu partnera akcionārs ar nebūtisku izšķirošo ietekmi ir sankciju sarakstā (piemēram 8% akcionārs) – ņemot vērā ES vadlīnijas, vai sadarbību var turpināt?

Saskaņā ar ES vadlīnijām sadarbību var turpināt, kamēr uzņēmums neatrodas tiešā sankcionētas personas kontrolē. Ekonomisks resurss netiks uzskatīts par tādu, kas ir sankcionētas personas labuma gūšanas interesēs tikai tādēļ, ka to izmanto nesankcionēta persona vai uzņēmums lai gūtu ienākumus, no kuriem daļa var nonākt sankcionēta akcionāra īpašumā. Taču sadarbība ar šādiem uzņēmumiem var radīt citus riskus, piemēram, reputācijas riskus, vai arī bankas var atteikties veikt darījumus ar uzņēmumiem, kuru akcionāri ir sankcionētas personas. Tāpat būtu ieteicams izvērtēt sankcionētas personas faktisko ietekmi darījuma partnera darbībā.

44. Kā var konstatēt, ka darījumu partneris plāno apiet sankcijas (lūdzu piemēru no ĀM par to kā konstatēt un kā jārikojas)?

Ja ir informācija par to, ka darījuma partneris plāno apiet sankcijas, par to ir jāziņo Sankciju likuma 17.pantā noteiktajā kārtībā.

Piemēram, ja ir informācija, ka darījuma partneris iegādājas, piemēram, lauksaimniecības tehniku, kuru plāno pārdot vai kā citādi nodot lietošanai personai Krimā, šādu darījumu veikt nevar un par šo uzņēmumu ir jāziņo VDD. Konstatēt to, ka kāds plāno neievērot vai apiet sankcijas, var ne vienmēr, taču, ja ir pamatotas aizdomas, spēkā ir ziņošanas pienākums saskaņā ar Sankciju likuma 17. pantu. Tas nosaka, ka nekavējoties, bet ne vēlāk kā nākamajā darb dienā jāziņo Valsts drošības dienestam par

starptautisko vai nacionālo sankciju pārkāpšanu vai tās mēģinājumu. Savukārt par starptautisko un nacionālo sankciju apiešanu, apiešanas mēģinājumu finanšu ierobežojumu izpildē jāziņo Finanšu izlūkošanas dienestam NILLTPFNL noteiktajā kārtībā.

45. Apjukums par ziņošanas pienākumu. Likums paredz ziņot uzraudzības institūcijām, bet Ārlietu ministrija vairākkārt semināros aicinājusi ziņot arī viņiem. Lūdzam skaidrot iestādi, kurai jāziņo un vai ziņošana ĀM ir uzskatāma par obligātu pienākumu?

Personām, kurām Sankciju likuma 17.pants nosaka kārtību, kādā ir jāziņo par sankciju pārkāpumiem un sankciju apiešanas mēģinājumiem, ir jārikojas atbilstoši likumā noteiktajai kārtībai. Personām, kurām šāds ziņošanas pienākums Sankciju likumā nav noteikts, par sankciju pārkāpumiem ir jāziņo tādā pašā veidā, kā tiek ziņots par jebkuru citu iespējamu noziedzīgu nodarījumu – ir jāinformē tiesībsardzības iestādes.

Personām nav obligāts pienākums informēt Ārlietu ministriju par šādām situācijām, taču šāda informācija Ārlietu ministrijai var būt noderīga tās funkciju izpildē. Vienlaikus personai pašai jāizvērtē, vai tā ir tiesīga minēto informāciju Ārlietu ministrijai sniegt.

46. Ārlietu ministrija rosina savos informatīvos materiālos ievērot ASV sankcijas, tajā pašā laikā Eiropā ir spēkā REGULA (EK) Nr. 2271/96 (1996. gada 22. novembris), ar ko paredz aizsardzību pret trešās valsts pieņemtu tiesību aktu eksteritoriālas piemērošanas sekām un no tiem izrietošām vai ar tiem pamatotām darbībām. Šī regula attiecas arī uz tādām ASV sankcijām, kad tās nesakrīt ar Eiropas Savienības sankcijām. Vai Ārlietu ministrijai ir kāds komentārs/nostāja sakarā ar šo zināmo pretrunu? Vai ir cita informācija par šo jautājumu? Eiropas Savienības regulas ir saistošas un tieši piemērojamas Latvijā.

Regula Nr. 2271/96 jeb ES atjauninātie Bloķēšanas statūti (Blocking Statute) stājas spēkā, lai mazinātu ASV sankciju ietekmi uz to ES uzņēmumu interesēm, kuri veic likumīgu uzņēmējdarbību Irānā.

Vienlaikus vēlamies informēt, ka Irāna ir iekļauta Eiropas Komisijas deleģētā regulā (ES) 2016/1675 (2016. gada 14. jūlijs), ar ko papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu (ES) 2015/849, norādot augsta riska trešās valstis, kurās ir stratēģiskas nepilnības. Irāna ir šāda augsta riska trešā valsts, kuras nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un teroristu finansēšanas novēršanas režīmā ir stratēģiskas nepilnības, kas rada būtiskus draudus Eiropas Savienības finanšu sistēmai.

Tādēļ aicinām izvērtēt iespējamus riskus sadarbībai ar šo valsti.

47. Vai likums uzliek pienākumu veikt KYCC vai KYCCCC...? Respektīvi, vai jāmonitorē visa piegādes ķēde (supply chain) un, ja ir, cik dziļi un kā to praktiski var veikt?

Likums neuzliek šādu pienākumu, taču atsevišķos gadījumos sadarbība ar sankcionēto personu darījumu partneriem var būt risku paaugstinošs faktors OFAC sankciju kontekstā. Ja pret sadarbības partneri, kuram ir darījumi ar sankcionēto personu, tiek noteiktas sekundārās sankcijas, tad attiecīgi sekundārās sankcijas var noteikt arī pret uzņēmumu, kurš sadarbojas ar sankcionēto uzņēmumu.

Līdz ar to, lai arī likums neuzliek šādu pienākumu, ir vērtīgi pārlicināties, ka sadarbības partneri neveic darījumus ar sankcionētām personām. Par to var pārlicināties aicinot sadarbības partnerus sniegt apliecinājumus tam, ka tie nesadarbojas ar sankcionētām personām, vai arī šaubu gadījumā, ja ir zināmi konkrēti sadarbības partneri, pašiem veikt pārbaudi sankciju sarakstos.

48. Vai t.s. līgumiskās sankciju klauzulas, kuras darījuma partneris pārkāpj, palīdzētu izvairīties no atbildības pēc likuma vai arī likumā ir nostiprināta atbildība bez vainas (strict liability), izņemot kriminālatbildību? Kas tieši tiek vērtēts uzņēmuma IKS gadījumā? Ja, piemēram, uzņēmums, saprātīgi skatoties, nezināja un nevarēja zināt, ka darījuma partneris, kas nav bijis sankciju subjekts, kļuvis par tādu, vai tas būtu atbildību izslēdzošs vai mazinošs apstāklis?

Krimināllikuma 84.pantā paredzēto noziegumu var izdarīt tikai ar tiešu nodomu, kas paredz, ka fiziskā persona apzinājās savas darbības vai bezdarbības kaitīgumu un apzināti veica darbības vai pieļāva vai arī apzinājās savas darbības vai bezdarbības kaitīgumu, paredzēja nodarījuma kaitīgās sekas un vēlējās to iestāšanos. Savukārt juridiskās personas atbildības pamats būs tas, ka sankciju pārkāpumu izdarīja fiziskā persona juridiskās personas interesēs, šīs personas labā vai tās nepienācīgas pārraudzības vai kontroles rezultātā.

Ārlietu ministrija vēlas vērst uzmanību uz Ministru kabineta 2019.gada 9.jūlija noteikumu Nr.327 "Starptautisko un nacionālo sankciju ierosināšanas un izpildes kārtība" 12.punktu. Šis punkts paredz mehānismu, kā atsevišķos gadījumos uzņēmums var izpildīt savas līgumtiesiskās saistības pret sankcionētu personu, veicot pārskaitījumu uz iesaldētu kontu.

49. Vai ir/tiks paredzēts tāds instruments kā brīvprātīga atzišanās (self disclosure), ja izrādās, ka pārkāptas sankcijas, ko iepriekš saprātīgi nevarēja paredzēt un novērst?

No krimināltiesību aspekta jāvērs uzmanība uz to, ka Krimināllikuma 84.pantā paredzēto noziegumu var izdarīt tikai ar tiešu nodomu, kas paredz, ka fiziskā persona apzinājās savas darbības vai bezdarbības kaitīgumu un apzināti veica darbības vai pieļāva vai arī apzinājās savas darbības vai bezdarbības kaitīgumu, paredzēja nodarījuma kaitīgās sekas un vēlējās to iestāšanos. Savukārt juridiskās personas atbildības pamats būs tas, ka sankciju pārkāpumu izdarīja fiziskā persona juridiskās personas interesēs, šīs personas labā vai tās nepienācīgas pārraudzības vai kontroles rezultātā. Krimināllikumā nav paredzēts tāds instruments kā brīvprātīgā atzišanās attiecībā uz sankciju pārkāpumiem, tomēr jāvērs uzmanība, ka Krimināllikuma 70.¹⁸ panta nosacījumi paredz, ka nosakot piespiedu ietekmēšanas līdzekļa mēru juridiskai personai, ievēro šādus nosacījumus:

- 1) juridiskās personas faktiskā rīcība;
- 2) juridiskās personas darbību raksturs un sekas;
- 3) pasākumi, ko juridiskā persona veikusi, lai novērstu noziedzīga nodarījuma izdarīšanu;
- 4) juridiskās personas lielums, nodarbošanās veids un finansiālais stāvoklis;
- 5) pasākumi, ko juridiskā persona veikusi, lai atļidzinātu nodarīto zaudējumu vai novērstu radīto kaitējumu;
- 6) vai juridiskā persona ir izlīgusi ar cietušo.

Attiecībā uz fizisko personu var atzīmēt Krimināllikuma 47.pantu, kas nosaka atbildību mīkstinošus apstākļus, tostarp to, ka noziedzīgā nodarījuma izdarītājs pieteicies par vainīgu, vaļsirdīgi atzinies un nožēlojis izdarīto.

50. Pēdējā piedāvātā redakcija Sankciju likuma 5. pantam, kas skar finanšu un civiltiesisko ierobežojumu jautājumus, noteikts, ka sankciju subjektam attiecībā uz kuru noteikti civiltiesiskie (saimniecisko resursu) ierobežojumi, atbilstoši attiecīgajiem ierobežojumiem ir aizliegts iegūt un atsavināt ķermeņiskas un bezķermeņiskas lietas, uz kurām publiskajos reģistros reģistrējamas, nostiprināmas vai publiskojamas īpašuma tiesības vai citas mantiskās tiesības. Lūdzam skaidrot, vai šādam subjektam ir atļauts iegūt un atsavināt tādas ķermeņiskas un bezķermeņiskas lietas, kuras nav reģistrējamas publiskos reģistros un vai sadarbības partneri, kuri attiecīgajam subjektam atsavinās tādas preces vai pakalpojumus, kuri nav reģistrējami publiskos reģistros, var tikt sodīti par sadarbību ar personu pret kuru vērstas attiecīga rakstura sankcijas?

Ja pret subjektu ir noteiktas finanšu un civiltiesiskās sankcijas, šādam subjektam ir aizliegts iegūt un atsavināt arī tādas ķermeņiskas un bezķermeņiskas lietas, kuras nav reģistrējamas publiskos reģistros. Sadarbības partneri, kuri veici darījumus ar sankcionētām personām, var tikt sodīti. Saskaņā ar Sankciju likuma 11. pantu ANO Drošības padomes rezolūcijās noteiktās finanšu un civiltiesiskās sankcijas un Eiropas Savienības regulās noteiktās sankcijas ir saistošas un tieši piemērojamas Latvijas Republikā.

Tādējādi, ja tiek iegūta vai atsavināta ķermeņiska vai bezķermeņiska lieta, kura nav reģistrējama publiskā reģistrā, tas neatbrīvo sadarbības partneri no atbildības par sankciju pārkāpumu, ja šādu darbību liedz konkrētās sankcijas.

51. Vai var piekrist apgalvojumam, ka ziņošanas pienākums Sankciju likuma (aktuālie likuma grozījumi) izpratnē attiecināms tikai uz tiem subjektiem, kam paredzēta uzraudzības iestāde, bet pārējām fiziskām un juridiskām personām ziņošanas pienākums vērtējams tikai krimināltiesiskā aspektā?

Sankciju likuma 17.pants attiecas tikai uz kompetento institūciju uzraudzībā esošajām personām. Pārējām personām ziņošanas pienākums par sankciju pārkāpumu kā par smagu noziegumu izriet no Krimināllikuma.

52. *Vai, uzņēmumam esot civiltiesiskās attiecībās ar juridisko personu, kurai piemērotas sankcijas, ir tiesības atkāpties no līguma bez civiltiesiskām sekām līguma ietvarā? Vai sankciju piemērošana ir uzskatāma par force majeure apstākļiem?*

Papildus atbildei par tiesībām vienpusēji atkāpties no līguma un zaudējumu atlīdzības pienākumu norādāms, ka Civillikumā līguma saistošais spēks nostiprināts Civillikuma 1587. pantā, kas nosaka, ka tiesīgi noslēgts līgums uzliek līdzējam pienākumu izpildīt apsolīto, un ne darījuma sevišķais smagums, ne arī vēlāk radušās izpildīšanas grūtības nedod vienai pusei tiesību atkāpties no līguma, kaut arī atlīdzinot otram zaudējumus. Tādējādi viens no aspektiem, kas jāvērtē, lai saprastu vai līgums pusēm ir obligāti jāpilda, ir tas vai līgums ir noslēgts tiesiski - jo tikai tiesiskus līgumus pusēm ir pienākums pildīt. Ja puse nepilda tiesiski noslēgtu līgumu un tai nav tiesības vienpusēji atkāpties no līguma izpildes, tai ir pienākums atlīdzināt visus zaudējumus, kas otram rodas gadījumā, ja tā nepilda līgumu.

Attiecībā uz "force majeure" jānorāda, ka Civillikumā konkrētā jēdziena saturs nav definēts, līdz ar to viennozīmīga atbilde par to, vai sankciju piemērošana ir uzskatāma par "force majeure" apstākļiem nav sniedzama. Proti, nav iespējams izveidot pilnīgu sarakstu, kādi apstākļi var būt nepārvarama vara. Svarīga ir konkrētā situācija, līguma saistības raksturs, vieta, līguma noslēgšanas brīdī saprātīgi paredzamais. Juridiskajā literatūrā pausts, ka pat plūdi, vētras, apledoījumi un streiki noteiktos apstākļos var tikt uzskatīti par paredzamiem. Līdz ar to secināms, ka arī sankciju piemērošana darījuma partnerim varētu tikt uzskatīta par tādu apstākli, ar kuru darījumu partnerim vajadzēja rēķināties (varēja paredzēt). Vienlaikus nav izslēdzama iespējāmība, ka sankciju piemērošana atsevišķos gadījumos varētu tikt uzskatīta par nepārvaramu varu jeb "force majeure".

<https://www.mfa.gov.lv/lv/biezak-uzdotie-jautajumi-un-atbildes>